

Misija EU za vladavinu prava Izveštaj o nadgledanja pravosuđa

**Nalazi i preporuke
Mart 2020 - oktobar 2021. god.**

Decembar 2021.

Misija EU za vladavinu prava Izveštaj o nadgledanja pravosuđa

**Nalazi i preporuke
Mart 2020 - oktobar 2021. god.**

Decembar 2021.

SADRŽAJ

Spisak skraćenica.....	5
Predgovor.....	7
1. Uvod.....	9
2. Nalazi sistemskog nadgledanja.....	10
2.1 Prekomerna upotreba pritvora i potencijalni kazneni efekti	10
2.2 Predugo trajanje pritvora bez pravosnažne presude.....	12
2.3 Umeren porast boja neproaktivnih ročišta.....	13
2.4 Zapisnik o sudskom postupku.....	15
2.5 Državne institucije kao oštećene strane	17
2.6 Nedostatak napretka u rešavanju predmeta visokog profila i bivših predmeta EULEX-a	18
2.7 Izvršenje pravosnažnih krivičnih sankcija.....	20
3. Nalazi tematskog nadgledanja.....	22
3.1 Borba protiv korupcije	22
3.2 Krivična dela po međunarodnom pravu	24
3.3 Imovinska prava	26
3.4 Privatizacija i likvidacija	27
3.5 Sudska uprava – Informacioni sistem za upravljanje predmetima (ISUP)	29
3.6 Rodno zasnovano nasilje	31
3.7 Pristup žrtava nasilja u porodici pravdi tokom pandemije COVID-19.....	32
Aneks I – Spisak nadgledanih i navedenih predmeta.....	36
Bivši EULEX-ovi predmeti	36
Bivši EULEX predmeti ratnih zločina	43
Predmeti koji nisu EULEX-ovi.....	45
Predmeti ratnih zločina koji nisu EULEX-ovi.....	50

SPISAK SKRAĆENICA

Agencija PK	Agencija za borbu protiv korupcije
ADP	Automatska dodela predmeta
RGBPK	Radna grupa za borbu protiv korupcije (PK)
OS	Osnovni sud
ISUP	Informacioni sistem za upravljanje predmetima
JNP	Jedinica za nadgledanja predmeta
AS	Apelacioni sud
KZSFRJ	Krivični zakonik Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije
ZKP	Zakonik o krivičnom postupku
PC	Pritvorni centar
EKLJP ili Konvencija	Evropska konvencija o ljudskim pravima
ESLjP	Evropski sud za ljudska prava
RZN	Rodno zasnovano nasilje
GPPS	Grupa za pravne i političke studije
KSK	Korektivna služba Kosova
SSK	Sudski savet Kosova
PK	Policija Kosova
KAI	Kosovska agencija za imovinu
ŽV KAI	Žalbeno veće Kosovske agencije za imovinu pri Vrhovnom sudu
KIZK	Komisija za imovinske zahteve Kosova
KAPVI	Kosovska agencija za poređenje i verifikaciju imovine TSK Tužilaški savet Kosova
MUP	Ministarstvo unutrašnjih poslova
KAP	Kosovska agencija za privatizaciju
PKVS	Posebna komora Vrhovnog suda
JSI	Jedinica za specijalne istrage (PK) (bivša RGBPK)
STRK	Specijalno tužilaštvo
VS	Vrhovni sud
JIRZ	Jedinica za istragu ratnih zločina (PK)

PREDGOVOR

Ovo je drugi izveštaj EULEX-a o nadgledanju pravosuđa koji je dostupan javnosti. Ranije su se ovakvi izveštaji delili samo sa pravosuđem i institucijama sa specifičnim odgovornostima u sektoru vladavine prava, kao što su Sudski savet Kosova, Tužilački savet Kosova, Policija Kosova, Ministarstvo pravde i Ministarstvo unutrašnjih poslova. Prvi takav izveštaj je objavljen u oktobru 2020. godine. U međuvremenu, Misija je u maju 2021. godine objavila poseban izveštaj o uticaju pandemije Covid-19 na vladavinu prava, uključujući preporuke koje su se posebno odnosile na pandemiju.

S obzirom na pozitivan prijem kako u pravosuđu, tako i u javnosti u celini, uključujući i organizacije civilnog društva koje su i same angažovane na praćenju kosovskog pravosuđa, odlučili smo da nastavimo da ove izveštaje stavljamo na raspolaganje i široj javnosti u interesu transparentnosti i kao sredstvo za podršku tekućim naporima za reformu sistema vladavine prava na Kosovu.

Kada je Misija EU za vladavinu prava na Kosovu započela svoje takozvano robusno nadgledanje pravosudnog sistema Kosova u junu 2018. godine, nije se moglo uzeti zdravo za gotovo da će funkcionisati. Na kraju krajeva, nijedna druga međunarodna organizacija do sada nije sprovela sistemsku i tematsku procenu toliko širokog opsega policijskih, tužilačkih i pravosudnih delatnosti na osnovu raspoređivanja svojih stručnjaka na dužnost u važnim kosovskim institucijama vladavine prava i punog pristupa svojim partnerima u ovim oblastima. Štaviše, EULEX-ovo nadgledanje imalo je za cilj da pokrije ceo lanac krivičnog pravosuđa i složene aspekte sistema građanskog pravosuđa, poput imovinskih prava i pitanja privatizacije.

Ovako masivan i sveobuhvatan zadatak nadgledanja predstavlja veliki izazov i odgovornost za Misiju, koja je do tada imala izvršnu ulogu. Treba naglasiti da se ovo nadgledanje sprovodi u partnerstvu sa Kosovom i ima za cilj da podrži reforme vladavine prava.

Tri i po godine kasnije i sa pet izveštaja „pod pojasom Misije“, EULEX-ovo robusno nadgledanje pravosuđa dobro funkcioniše i pruža na činjenicama zasnovana i konkretna zapažanja i preporuke kosovskim institucijama vladavine prava i pravnim stručnjacima. Izveštaji Misije postali su referentni materijal za kosovski sistem vladavine prava, konkretnije za naše brojne kolege u ovdašnjoj policiji, tužilaštvu i sudovima. Koriste ih i međunarodni partneri unutar i van Evropske unije, kao i kosovske organizacije civilnog društva, pravnici i građani, da bi razumeli zašto je sistem vladavine prava još uvek prečesto narušen neefikasnošću, dugim odlaganjima i, ponekad, osporljivim praksama.

EULEX-ovi Izveštaji o nadgledanja pravosuđa pružaju i dijagnozu i prognozu kritičnih aspekata funkcionisanja vladavine prava na Kosovu. Pružajući i nalaze o tome šta dobro funkcioniše u pravnom sistemu, i šta nije u redu sa sistemom, kao i konkretne i praktične preporuke za ono što treba poboljšati, izveštaji EULEX-a treba da posluže kao alat kreatorima politika i zakona, kao

i relevantnim telima koja nadgledaju rad policijskih istražitelja, tužilaca i sudija, da razmotre i preduzmu mere koje imaju za cilj jačanje sistema vladavine prava na Kosovu.

Ovo nikada ne bi bilo moguće bez posvećenosti i profesionalizma kako brojnih međunarodnih i domaćih stručnjaka EULEX-a, tako i njihovih kosovskih kolega u policijskim stanicama, tužilaštvima i sudovima širom zemlje. Mi smo ovde kao partneri.

Kao i prethodni izveštaji o nadgledanju, ovaj izveštaj je rezultat „zajedničkog poduhvata“ EULEX-a i njegovih partnera, kako bi se sistem vladavine prava Kosova učinio odgovornijim, transparentnijim i efikasnijim i povećao njegov integritet i održivost. Na kraju, on bi takođe trebalo da podrži nastojanje Kosova da se približi završnoj liniji procesa svog približavanja EU.

Lars-Gunnar Wigemark
Šef Misije

1. UVOD

Kroz svoju Jedinicu za nadgledanje predmeta (JNP), Misija EU za vladavinu prava na Kosovu - EULEX vrši procenu funkcionisanja Policije Kosova (PK), tužilaštva i sudstva u pogledu usklađenosti za proceduralnim, materijalnim i zakonima o ljudskim pravima. Robusno nadgledanja od strane Misije proteže se kroz čitav lanac krivičnog pravosuđa (policija, tužilaštvo i sudovi), kao i kroz određene aspekte sistema građanskog pravosuđa. Ovaj peti izveštaj o nadgledanju pokriva period od marta 2020. do oktobra 2021. godine.

Procena se vrši preko sistemskog i tematskog nadgledanja odabranih krivičnih i građanskih predmeta, uključujući predmete visokog profila i predmete na kojima je EULEX radio do juna 2018. godine. Izveštaj se sastoji iz dva odeljka, koji su usredsređeni na sistemsko, odnosno tematsko nadgledanje.

Odeljak koji pokriva sistemsko nadgledanje usredsređuje se na pitanja identifikovana nadgledanjem pojedinačnih predmeta koji imaju sistemsku dimenziju, što ukazuje na moguće postojanje problema u širem obimu u celom sistemu pravosuđa. Ovo je postignuto nadgledanjem postupaka određivanja pritvora, odnosa produktivnih i neproduktivnih ročišta, načina na koji su se beležili sudskih pretresi, predmeta u kojima su oštećene strane bile državne institucije, napretka u predmetima visokog profila i izvršenja krivičnih sankcija.

U odeljku koji pokriva tematsko nadgledanje identifikuju se pitanja zasnovana na nadgledanju određenih vrsta predmeta, kao što su krivična dela počinjena iz mržnje ili predrasuda ili rodno zasnovano nasilje (RZN). Tematska pitanja koja je EULEX pratio su: korupcija, krivična dela prema međunarodnom pravu (ratni zločini, zločini protiv čovečanstva i genocid), imovinska prava, pitanja privatizacije i likvidacije, sudska uprava, RZN i stepen pristupa žrtava nasilja u porodici pravdi.

Ove teme su identifikovane zbog njihovog značaja sa stanovišta ljudskih prava i tranzicione pravde. Na osnovu nalaza, date su ključne preporuke u svakom poglavlju ovog izveštaja. Pregled sudskih predmeta pomenutih u ovom izveštaju dat je u Aneksu I.

Ovo je peti po redu Izveštaj o nadgledanju pravosuđa pripremljen od strane EULEX-a od početka 2019. godine i drugi po redu koji će biti dostupan javnosti. Svi prethodni izveštaji podeljeni su sa Ministarstvom pravde Kosova, Sudskim savetom Kosova (SSK), Tužilačkim savetom Kosova (TSK), Policijom Kosova i svim ostalim relevantnim lokalnim institucijama i međunarodnim organizacijama. Oni sadrže nalaze i preporuke za unapređenje sistema vladavine prava, s ciljem da se kosovskim pravosudnim institucijama pomogne u postizanju bolje usklađenosti sa kosovskim zakonom, međunarodnim standardima za ljudska prava i najboljom praksom EU.

EULEX dodatno osmišljava i sprovodi projekte koji pružaju obuku i razmenu najbolje prakse sa lokalnim partnerima u cilju uklanjanja utvrđenih nedostataka.

2. NALAZI SISTEMSKOG NADGLEDANJA

2.1 Prekomerna upotreba pritvora i potencijalni kazneni efekti

Sudski pritvor je jedna od nekoliko mera predviđenih Zakonom o krivičnom postupku (ZKP) za obezbeđivanje prisustva okrivljenog, uspešnog vođenja krivičnog postupka i sprečavanja ponavljanja krivičnog dela¹. Iako pritvor, kao i zatvor, podrazumeva lišenje slobode, on se mora strogo razlikovati od njega, jer zatvor nije mera bezbednosti već oblik kazne i može se izreći tek nakon pravosnažne presude. Budući da pritvor podrazumeva ozbiljno ograničenje prava na slobodu, Zakonom o krivičnom postupku propisano je da se on treba koristiti kao krajnja mera i određivati u najkraćem mogućem trajanju². Sudski pritvor se može odrediti samo ukoliko se utvrdi da: 1) postoji osnovana sumnja da je to lice počinilo krivično delo; 2) postoji opasnost od bekstva ili ometanja toka krivičnog postupka ili od ponavljanja krivičnog dela, i; 3) da bi lakše mere bile nedovoljne da obezbede prisustvo okrivljenog, obezbede uspešno vođenje krivičnog postupka ili spreče ponavljanje krivičnog dela.³

Odredbe o pritvoru sadržane u ZKP u skladu su sa međunarodnim standardima za ljudska prava o pravu na slobodu, koji zabranjuju vlastima da liše slobode pojedince na proizvoljan način. Članom 5. Evropske konvencije o ljudskim pravima (u daljem tekstu: EKLJP ili Konvencija) propisano je da niko ne može biti lišen slobode, osim u ograničenom broju slučajeva i u skladu sa zakonom.⁴

U našem prethodnom Izveštaju o nadgledanja pravosuđa iz oktobra 2020. godine, Misija je navela da je zapazila nešto što je, prema svemu sudeći, prekomerno oslanjanje na pritvor kao meru bezbednosti. Za svrhe pomenutog izveštaja, EULEX je ispitao tri konkretna predmeta u vezi sa službenicima Korektivne službe Kosova (KSK), u kojima je prvobitno određen pritvor ukinut nakon samo jednog meseca, odnosno izmenjen u meru kućnog pritvora nakon dva meseca. EULEX je zaključio da u ova tri slučaja razlozi za izricanje mere pritvora nisu bili dovoljno potkrepljeni i da je primena ove mere imala kazneno dejstvo, narušavajući pravo na slobodu i pravo da se lice smatra nevinim, zaštićeno po čl. 5, odnosno čl. 6 EKLJP.

Kako bi utvrdio da li ovi nalazi ukazuju na širi trend, EULEX je ispitao uzorke odluka o određivanju pritvora (ukupno 68) iz svih osnovnih sudova (OS) na Kosovu⁵ i iz svakog odeljenja u okviru

1 Zakonik o krivičnom postupku, 28.12.2012, član 187. stav 1.3, dostupan na <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=2861> [poslednji pristup 01.12.2021]. Blaže mere bezbednosti obuhvataju: obećanje okrivljenog da neće napuštati mesto trenutnog prebivališta; kućni pritvor; javljanje u policijskim stanicama; kauciju; i zabranu približavanja određenom mestu ili osobi (član 173 ZKP).

2 'Sudski pritvor će, u bilo kojoj fazi postupka, da bude ukinut, a pritvoreno lice oslobođeno čim razlozi za pritvor prestanu da postoje, čl. 185 st. 3 ZKP.

3 Vidi član 187. ZKP

4 Član 5. Konvencije – pravo na slobodu i bezbednost

"1. Svako ima pravo na slobodu i bezbednost ličnosti. Niko neće biti lišen slobode osim u sledećim slučajevima i u skladu sa zakonom propisanim postupkom:

...(c) u slučaju zakonitog hapšenja ili lišenja slobode radi privođenja lica pred nadležnu sudsku vlast zbog opravdane sumnje da je izvršilo krivično delo, ili kada se to opravdano smatra potrebnim kako bi se predupredilo izvršenje krivičnog dela ili bekstvo po njegovom izvršenju; (d) u slučaju lišenja slobode maloletnog lica na osnovu zakonite odluke u svrhu vaspitnog nadzora ili zakonitog lišenja slobode radi njegovog privođenja nadležnoj vlasti; ..."

5 EULEX je od svakog od sedam osnovnih sudova dobio po tri odluke Odeljenja za teška krivična dela, tri odluke Opšteg odeljenja i tri odluke Odeljenja za maloletnike. Pored toga, Osnovni sud u Prištini je dostavio pet odluka Specijalnog odeljenja. EULEX je analizirao ukupno 68 rešenja o sudskom pritvoru.

tih sudova. U kontekstu ove analize, EULEX je takođe razmotrio situaciju okrivljenih do aprila 2021. godine, kako bi proverio da li je mera pritvora još uvek na snazi, ili je zamenjena drugim merama. Na osnovu tih podataka utvrđeno je da u velikom broju slučajeva prvobitno određen sudski pritvor nije potvrđen u kasnijoj fazi postupka, ni pre niti posle podizanja optužnice. Ovo sugeriše da su sudovi na kraju ocenili da su uslovi za određivanje pritvora, predviđeni gore navedenim zakonom, u toku postupka prestali da postoje. Kao rezultat toga, većina okrivljenih puštena je na slobodu⁶, a u malom broju slučajeva određen je kućni pritvor umesto pritvora⁷. S obzirom na visok udeo mera pritvora koje su ukinute ili zamenjene u ukupnom broju ispitanih slučajeva, postavlja se pitanje da li su ikada uopšte postojali uslovi za izricanje ove konkretne mere bezbednosti, i da li su druge, blaže mere, poput kućnog pritvora, bile razmotrene, kako to nalaže ZKP. Štaviše, do aprila 2021. godine, u slučaju da je doneta presuda, to je uključivalo kazne bez zatvora kao što su uslovna osuda⁸, zatvor zamenjen novčanom kaznom⁹ ili zatvor zamenjen merama društvenog rada¹⁰. Prema tome, u većini slučajeva, uzevši u obzir izrečenu konačnu blažu kaznu, mera pritvora bila je nesrazmerna.

Analiza predmeta pokazala je da su, bez obzira na druge identifikovane rizike, gotovo sve odluke uključivale rizik od ponavljanja krivičnog dela, što sugeriše da se ovaj uslov možda sistematski primenjuje kao opravdanje za određivanje pritvora, što je jasan razlog za zabrinutost.

U oko dve trećine analiziranih odluka, utvrđene su činjenice krivičnog dela (*actus reus*), ali često ne u okviru uslova *osnovane sumnje* kako to nalaže ZKP, već, bar do izvesne mere, kao deo *rizika od ponavljanja, dovršavanja pokušaja ili izvršenja krivičnog dela*¹¹. U preostaloj trećini odluka *actus reus* nije jasno definisan, već samo nagovešten, ili su se odluke oslanjale isključivo na odluku tužilaštva o pokretanju istrage, na policijske izveštaje, intervju svedoka i/ili drugu dokumentaciju iz spisa predmeta.¹²

Analiza ovih odluka dalje je pokazala da se određivanje dužine pritvora razlikuje. Dok zakon dozvoljava najviše mesec dana od dana hapšenja, neke sudije dan hapšenja računaju kao prvi dan, a druge ne. U drugim slučajevima, sudije su odredile 30 dana umesto jednog meseca, što nije nužno isto.¹³ Tačno računanje dužine pritvora je ključno i trebalo bi da bude isto u svim sudovima.

Ovi nalazi upućuju na zaključak da se pritvor često primenjuje sistematski, bez odgovarajuće potkrepe i da ima, bilo namerno ili ne, kazneno dejstvo. Ova praksa prekomerne upotrebe mere pritvora ne samo da nije u skladu sa standardima ljudskih prava o pravu na slobodu iz člana 5. EKLJP, već i sa onima iz člana 6, koji garantuje pravo svakom ko je optužen za krivično delo na pravično i javno suđenje i na pretpostavku nevinosti. Ovi zaključci se ne odnose nužno na

6 Uzorak: OS Priština (PPPS. br. 47/19, 34/20, PPR. br. 826/20), OS Mitrovica (PPR.KR. br. 03/20), OS Gnjilane (PPR.KR. br.18/21, PPR. br. 27/21), OS Prizren (PPR.KR. br. 12/21), OS Peć (DPPP. BR. 1/21, 2/21, 28/21; PPRM. br. 42/20, 01/21, 02/21).

7 OS Priština (PPR.KR. br. 328/19), OS Prizren (PPRM. br. 08/21).

8 OS Đakovica (PPR. br. 20/21).

9 OS Gnjilane (PPR. br. 254/20), OS Đakovica (PPR. br. 17/21).

10 OS Uroševac (PPRM. br.73/20).

11 OS Prizren (PPRM. br. 08/21),

12 OS Gnjilane (PPR.KR. br. 18/21, PPR. br. 27/21), OS Prizren (PPRM. br. 72/20), OS Peć (DKR.PP. br. 125/20, DKR.PP. br. 176/20).

13 Određivanje 30 dana umesto jednog meseca je zaista zvanično moguće pošto se u članu 190. stav 1, ZKP navodi da se mera pritvora može izreći za "najviše" mesec dana.

slučajevе nasilja u porodici, koji su razmotreni u okviru ove procene¹⁴, jer u cilju efikasne zaštite žrtava, procenu rizika od ponavljanja krivičnog dela i, uopšte, svih rizika u slučajevima rodno zasnovanog nasilja, nadležni organi treba da sprovede uz dužnu pažnju.¹⁵

Preporuke:

- Prilikom donošenja rešenja o pritvoru, u vezi sa mogućim rizikom od bekstva, uticaja na svedoke ili ponavljanja krivičnog dela, sudije treba da se striktno pridržavaju zakonskih uslova iz člana 189. stav 1. ZKP i pruže:

"[...] obrazloženje svih odlučujućih materijalnih činjenica koje su prouzrokovale pritvor, uključujući razloge za osnovanu sumnju da je lice izvršilo krivično delo i materijalne činjenice iz člana 187. stava 1. tačka 1.2 ZKP."

- Sudije koje određuju pritvor treba da opravdaju ovu meru na osnovu činjenica i pružanjem dovoljnih dokaza o specifičnim rizicima. Zasnivanje odluke na opštim kriterijumima i šematskim argumentima, ili na pretpostavci da se na kraju postupka može očekivati zatvorska kazna, treba izbegavati.

- U slučaju da su ispunjeni uslovi za izricanje mera bezbednosti, treba izreći najblažu meru, a mera pritvora treba da bude poslednja mera, kako je predviđeno članom 187. stav 1. tačka 1.3 ZKP.

- Sudije treba da računaju dužinu pritvora u skladu sa članom 190. st. 1 ZKP.

2.2 Predugo trajanje pritvora bez pravosnažne presude

EULEX je identifikovao podatke koji se odnose na slučajevе predugog pritvora u dugotrajnim suđenjima, u kojima su okrivljeni godinama u pritvoru bez pravosnažne odluke. U aprilu 2021. godine bilo je 37 slučajeva u kojima su lica bila u pritvoru dve godine ili duže, i to:

- 13 slučajeva pritvora u trajanju od više od dve godine;
- 10 slučajeva pritvora u trajanju od više od tri godine;
- 8 slučajeva pritvora u trajanju od više od četiri godine,
- 2 slučaja pritvora u trajanju od više od pet godina;
- 4 slučaja pritvora u trajanju od šest, sedam, devet i dvanaest godina.¹⁶

Ovi slučajevi su uključivali nekoliko predmeta visokog profila, poput predmeta "Oliver Ivanović" (PS 54/2019), Olimpija (PKR 236/2017), "Gradski klub" (P 100/2018) i "Olimpus" (PKR 610/2016), koji su odlagani do te mere da to sačinjava tešku povredu prava pritvorenih na

¹⁴ OS Mitrovica (PPR. br:01/20, 150/20, 160/20).

¹⁵ Vidi čl. 5. Konvencije Saveta Evrope o sprečavanju i suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici ('Istanbulska Konvencija')

¹⁶ Ovi podaci verovatno nisu iscrpni, jer je EULEX nezvanično obavestjen o pritvorenoj osobi čije ime nije navedeno na spisku pritvorenika koji je EULEX dobio od Korektivne službe Kosova.

suđenje u razumnom vremenskom roku (čl. 5 st. 3 i čl. 6 st. 1 EKLJP). Razlozi za sporo donošenje odluka su nedostatak prevodilačkih kapaciteta (predmet “Oliver Ivanović”¹⁷), potreba da se ponovo otpočne predmet nakon nekoliko godina suđenja, zbog toga što je predsednik pretresnog veća penzionisan (“Gradski klub” i “Olimpija”¹⁸) ili premešten (“Olimpus”¹⁹) pre nego što je predmet okončan. Predmeti “Olimpija” i “Olimpus” u stvari miruju od marta 2020. godine, ostavljajući pritvorenike u neizvesnosti u pogledu svoje budućnosti, što je situacija koja izaziva ozbiljnu zabrinutost za ljudska prava. Evropski sud za ljudska prava je u svojoj praksi ukazao da je na pravosudnim organima „...da obezbede da, u datom slučaju, pritvor optuženog pre suđenja ne prekorači razumno vreme”²⁰. Stoga ohrabrujemo Kosovske vlasti da preuzmu mere kako bi osigurale da primena bezbednosnih mera pritvora ispunjava relevantne standarde zakonitosti, neophodnosti i srazmernosti tokom celog krivičnog postupka.²¹

Preporuke:

- U skladu sa sudskom praksom ESLJP, sudovi na Kosovu treba da obezbede da njihove odluke ispunjavaju kriterijume neophodnosti i srazmernosti radi određivanja opravdane dužine pritvora u odnosu na dužinu suđenja. Tom prilikom treba razmotriti nekoliko aspekata, kao što su vrsta krivičnog dela, uloga okrivljenog, faza postupka, kašnjenja u postupku i razlozi za to, vreme očekivane presude, potencijalna kazna i opšta prognoza ishoda predmeta.
- U slučajevima kada se oceni da pritvor više nije neophodan i srazmeran, okrivljeni treba da bude pušten iz pritvora bez obzira na vrstu izvršenog krivičnog dela, jer težina krivičnih dela o kojima je reč ne opravdava sama po sebi kontinuirano produženje pritvora.²²

2.3 Umeren porast boja neproaktivnih ročišta a

Kao i u prethodnom Izveštaju o nadgledanja pravosuđa objavljenom u oktobru 2020. godine, EULEX je nastavio da razmatra pitanje neproaktivnih ročišta. Ročište se može smatrati produktivnim kada se održi kako je zakazano i kada se ostvaruje napredak ka donošenju presude, na primer, zahtevi za izvođenje dokaza, svedočenja okrivljenih, oštećenih strana ili svedoka, uvodne i završne reči. Ročište se smatra neproaktivnim kada je odloženo bez značajnog napretka. Neproaktivna ročišta su štetna po pravosudni sistem u celini, jer produžuju trajanje postupka i opterećuju pravosuđe.

U periodu od sredine marta 2020. do kraja oktobra 2021. godine, EULEX je nadgledao ukupno 378 ročišta, od kojih su 113 bila neproaktivna (30%). Ovo predstavlja blag porast u poređenju sa statistikom iz prethodnog izveštaja, koji je pokrивao period avgust 2019 – februar 2020.

17 Okrivljeni u sudskom pritvoru oko 2 ½ godine u aprilu 2021.

18 Okrivljeni u sudskom pritvoru oko 4 ½ godine.

19 Okrivljeni u sudskom pritvoru oko pet godina.

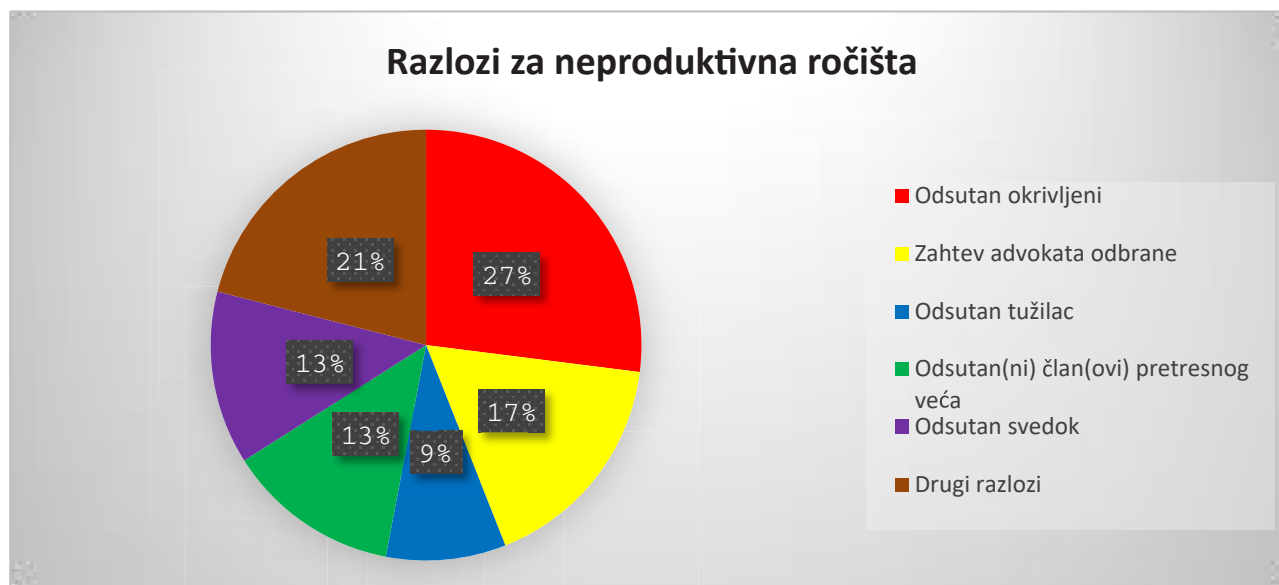
20 Vidi ESLJP: PREDMET KUDEA protiv POLJSKE (Presuda od 26.10.2000; Zahtev br.30210/96), stav 110.

21 Vidi ESLJP: PREDMET OF LADENT protiv POLJSKE (Presuda od 18.03.2008; Zahtev br.11036/03), stav 55 u vezi sa članom 5, stav 1 (c) i 3 EKLJP.

22 Vidi fusnotu 26, Isto. i dalje ESLJP: PREDMET JÉCIUS protiv LITVANIJE (Presuda od 31.07.2000; Zahtev br.34578/97), stav 94 u vezi sa članom 5, stav 3 EKLJP i PREDMET MEHMET HASAN ALTAN protiv TURSKE (Presuda od 20.03.2018 Zahtev br.13237/17), stav 211.

godine (23%), kao i u poređenju sa statistikom za prvu polovinu 2019. godine (29%). Međutim, situaciju u periodu koji pokriva ovaj izveštaj treba smatrati vanrednim zbog tekuće pandemije COVID-19.²³

Dva glavna razloga za neproduktivna ročišta i dalje su odsustvo okrivljenog (30 ročišta), zatim zahtevi branilaca za odlaganje ročište, uglavnom tvrdeći da im je potrebno više vremena za pripremu predmeta ili da su bolesni (19 ročišta). Nekoliko ročišta je moralo biti odloženo zbog nedolaska tužilaca ili sudija, ili odsustva svedoka.

Sudije često ne traže odgovarajuće opravdanje za izostanak ili ne koriste dostupne mehanizme kako bi izbegli neproduktivna ročišta, kao što su, primera radi, provera navodne bolesti stranaka, opomena odsutnim tužiocima²⁴ ili braniocima²⁵, ili primena naloga za privođenje odsutnih optuženih²⁶ ili svedoka²⁷. U brojnim slučajevima, ročišta su uzastopno odlagana na zahtev stranaka, pri čemu je pretresno veće često ostajalo pasivno.

Od ukupno 113 praćenih neproduktivnih ročišta, 37 je bilo u predmetima visokog profila (33%). Iako bi u ovim predmetima trebalo hitno odlučivati s obzirom na težinu zločina, profil optuženih i činjenice da su u mnogim slučajevima optuženi u sudskom pritvoru, broj neproduktivnih ročišta i dalje je prilično velik.

²³ Mnoga ročišta su odložena jer su stranke, branioci, tužiocima ili članovi pretresnog veća bili pozitivni na COVID-19 ili su bili u samoizolaciji (20 ročišta, 8%). Štaviše, Vlada Kosova je u periodu 14. mart 2020. – 01. jun 2020. godine uvela potpunu blokadu, pa su ročišta zakazana u ovom periodu odložena, osim hitnih (Odluka SSK Vidi 53/2020 od 15.03.2020, dostupno na https://www.gjyqesori-rks.org/wp-content/uploads/decisions/63168_Vendimi_KGJK-se_Nr.53_2020_per_Masat_parandalimit_infeksionit_nga_Corona_Virusi_SHQ.pdf [poslednji pristup 25.11.2021]).

²⁴ Zakonik o krivičnom postupku, član 306.

²⁵ Isto, član 308.

²⁶ Isto, član 307.

²⁷ Isto, član 309.

U zaključku, broj neproduktivnih ročišta i dalje zabrinjava, posebno u predmetima visokog profila, što dodatno negativno utiče na ionako spor tempo donošenja presuda.

Kašnjenja u postupcima često prelaze razumno vreme, u suprotnosti s principom pravičnog suđenja i standardom blagovremenog postupka²⁸, pogađajući ne samo prava okrivljenih, već i prava oštećenih na blagovremenu presudu i reparaciju²⁹.

Osim toga, takva kašnjenja stvaraju praktične prepreke u donošenju presuda u predmetima, posebno kada je u pitanju izvođenje dokaza. Na primer, neki materijalni dokazi se možda ne mogu dugo pravilno čuvati, a s prolaskom vremena svedocima može biti teže da se sete događaja o kojima su pozvani da svedoče.

Prema tome, očigledno je da veliki broj neproduktivnih ročišta ne utiče samo na pojedinačne predmete, već na ukupnu efikasnost pravosudnog sistema sistem u celini, te je potrebno uložiti značajne napore na njihovom sprečavanju.

Preporuke:

- Sudije bi trebalo da strožije proveravaju odsustva stranaka i da primenjuju raspoložive mere, uključujući kaznene i disciplinske mere predviđene zakonom, ili da se smatraju odgovornim kada to ne učine.
- Sudovi treba da daju prioritet predmetima visokog profila i izbegavaju nepotrebna proceduralna odlaganja.
- Tužioc i branioci treba da se smatraju odgovornim kada uzrokuju nepotrebna odlaganja.

2.4 Zapisnik o sudskom postupku

Misija je utvrdila da se u sudskim postupcima uvek vodio zapisnik, iako je prema zakonu dozvoljeno da se isti samo tonski snimaju. Tonsko snimanje navodno nije primenjivano uglavnom zbog nedostatka tehničke opreme. Iz ove prakse proizilazi nekoliko pitanja i problema, kao što su nepotrebno produženje ročišta zbog sastavljanja pisanih zapisnika, koje zahteva više vremena, pomeranje fokusa sa suštinskih aspekata rasprave i narušavanje kvaliteta svedočenja. Obezbeđivanje odgovarajuće opreme sudovima i omogućavanje tonskog snimanja sudskih rasprava povećalo bi efikasnost i kvalitet sudskog postupka, posebno u vezi sa ispitivanjem stranaka i svedoka.

Prema ZKP, o postupku glavnog pretresa mora se sačiniti zapisnik u koji se, u bitnom, unosi sadržaj rada i ceo tok glavnog pretresa. Pored toga, tok glavnog pretresa mora se snimati (tonski ili optički, ili beležiti stenografski) izuzev ako ne postoji opravdani razlog da se to ne čini.³⁰

²⁸ Isto, član 5.

²⁹ Svrha garantovanja razumnog roka je da zaštiti „sve strane u sudskom postupku (...) od prekomernih proceduralnih odlaganja“, Evropski sud za ljudska prava, Stogmuller protiv Austrije, 10. novembar 1969, stav 5, dostupno na <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57582> [poslednji pristup 25.11.2021].

³⁰ Zakonik o krivičnom postupku, član 315.

Odluku o načinu beleženja glavnog pretresa treba da donosi sudija pojedinac ili predsednik veća. Ako se glavni pretres beleži samo u pisanom obliku, sudija pojedinac ili predsednik veća može da naloži da se u zapisnik doslovno unesu iskazi koje smatra naročito važnim. U zapisnik se unosi samo bitan deo iskaza tužioca, okrivljenog, svedoka i veštaka.³¹

Nijedan od sudskih postupaka na glavnim pretresima koje je EULEX nadgledao nisu tonski ili optički snimani, već je samo sačinjen zapisnik i to često doslovno. U nekim slučajevima sudije su ovaj postupak na početku ročišta opravdavale nedostatkom tehničke opreme.

Na osnovu informacija koje su dali osnovni sudovi, četiri (od ukupno sedam) osnovnih sudova (uključujući njihove ogranke) ne poseduju tehničku opremu za tonsko ili optičko snimanje sudskih postupaka,³² dok preostala tri osnovna suda poseduju nešto od opreme u OS, ali ne i u ograncima tih sudova³³.

Praksa doslovnog beleženja sudskih postupaka u pisanoj formi znatno usporava ročište i produžava suđenje u celini. Sudija, stranke i svedoci moraju da prilagode način na koji govore i često bivaju prekidane ili se od njih traži da ponove izjave, što otežava tok postupka. Umesto da vode ročište, sudije treba da posvete značajnu pažnju postupku vođenja zapisnika. Osim toga, ovaj postupak dodatno opterećuje stranke i svedoke prilikom davanja iskaza, ometajući smisleno unakrsno ispitivanje i otežavajući javnosti da prati postupak. Sve u svemu, ovo nameće ozbiljnu opasnost od narušavanja kvaliteta svedočenja, naročito u osetljivim predmetima, kao što su predmeti ratnih zločina i predmeti RZN, u kojima svedočenja čine važan deo dokaza.

Pored toga, primećeno je da su stranke povremeno bile sklone dostavljanju pismene izjave umesto usmenog iskaza, kako bi uštedele vreme tokom ročišta, čime su ograničavale pristup javnosti raspravi.

Iako je negativan uticaj ovog postupka u nekim slučajevima bio manje ozbiljan, on je bio evidentan na svim praćenim ročištima. Tonsko snimanje postupka bar tokom saslušanja stranaka, svedoka i sudskih veštaka poboljšalo bi situaciju, jer bi značajno povećalo efikasnost sudskog postupka u celini. Ovo je posebno važno s obzirom na činjenicu da se mnogi sudski postupci ne vode u razumnom roku.

U toku je projekat SSK za instaliranje opreme za tonsko i optičko snimanje u svim osnovnim sudovima, koji finansira američki Biro za međunarodnu borbu protiv narkotika i sprovođenje zakona. Nakon što projekat bude završen i oprema bude operativna, EULEX će pratiti poboljšanja u sudskim postupcima.

31 Isto, članovi 315, 316. i 318.

32 Osnovni sudovi u Uroševcu, Peći, Đakovici i Mitrovici.

33 Osnovni sudovi u Prištini, Gnjilanu i Prizrenu.

Preporuke:

- Svi sudovi treba da budu opremljeni tehničkom opremom za tonsko snimanje sudskih postupaka.
- Kada je oprema dostupna, sudovi treba da je koriste da, u najmanju ruku, tonski snime iskaze stranaka, svedoka i sudskih veštaka i da vode zapisnik samo o bitnim sadržajima sudske rasprave.

2.5 Državne institucije kao oštećene strane

U predmetima korupcije, oštećena strana je često državna institucija. Misija je primetila da u velikom broju predmeta oštećena institucija nije identifikovana kao takva u fazi podizanja optužnice, već tek kasnije, i da su državne institucije često bile neaktivne kada su identifikovane kao oštećene.

U mnogim predmetima korupcije, okrivljeni se terete za krivično delo *zloupotrebe službenog položaja ili ovlašćenja*³⁴. Jedan od elemenata tog dela koji se mora dokazati na sudu je namera okrivljenih da steknu korist ili da prouzrokuju štetu. Kada se tvrdi da je delo prouzrokovalo štetu, mora se utvrditi oštećeni i navesti u optužnici³⁵. Oštećeni je stranka u krivičnom postupku i može ga zastupati pravni zastupnik³⁶. Državno pravobranilaštvo, kao organ uprave u sastavu Ministarstva pravde, na zahtev, zastupa organe javne vlasti u sudskom postupku i ovlašćeno je da preduzima sve radnje koje može preduzeti stranka u postupku.³⁷

Izveštaj koji je objavila Grupa za pravne i političke studije (GPPS), nezavisna i neprofitna organizacija za javne politike sa sedištem na Kosovu, uočila je iste nedostatke u postupcima, koji se odnose na identifikaciju javnih institucija kao oštećenih.³⁸ Identifikacija oštećenog u optužnici je suštinski deo dobro pripremljene optužnice i takođe obezbeđuje pravo oštećenog da učestvuje u sudskom postupku od početka glavnog pretresa.

Primer ovog problema je predmet „Ministarstvo za infrastrukturu“, u kojem je tužilac kao oštećene označio Ministarstvo i preduzeće koje je izgubilo tender i tražio da se njihovi zastupnici pozovu na ročište tek nakon što je završeno ispitivanje svedoka. Zastupnici preduzeća se prvo nisu pojavili, a kasnije, kada su bili prisutni, odbili su da se preduzeću dodeli status oštećenog. I prvi zastupnik Ministarstva odbacio je status oštećenog. U kasnijoj fazi, Ministarstvo je zastupao zastupnik iz državnog pravobranilaštva, koji je podneo tužbu za naknadu štete, koja je na kraju bila uspešna. Pitanje ko je oštećeni trebalo je razjasniti mnogo ranije u postupku.

34 Zakonik o krivičnom postupku, član 414.

35 Isto, član 241, stav 1, tačka 1.5.

36 Isto, član 62 i 63.

37 Zakon o državnom pravobranilaštvu, Zakon br. 04/Z-157, 12.03.2013, dostupan na <http://old.kuvendikosoves.org/common/docs/ligjet/Law%20on%20State%20Advocacy%20Office.pdf>

38 Vidi Brza analiza pravde danas, Predlog ili specifikacija oštećenog i finansijska ekspertiza, jun 2020. Izveštaj sa projekta „Nadgledanje pravosudnog i tužilačkog sistema na Kosovu“ Grupe za pravne i političke studije.

Razlog za zabrinutost je i pomenuta neaktivnost zastupnika državnih institucija tokom glavnog pretresa. Kada je oštećena strana državna institucija, njen pravni zastupnik može značajno doprineti krivičnom postupku pravilnim preuzimanjem svoje uloge, izvođenjem dokaza, postavljanjem pitanja okrivljenima i svedocima i sl., i na taj način upotpuniti rad tužilaštva. Ovo je, međutim, veoma retko slučaj. Misija je primetila da su u mnogim predmetima pravni zastupnici oštećeni bili odsutni ili su, kada su bili prisutni, retko postavljali bilo kakva pitanja ili preduzimali bilo kakvu drugu radnju.

S obzirom na znatnu finansijsku štetu koju su u nekim od ovih predmeta optuženi naneli budžetu Kosova, pasivan pristup oštećenih je alarmantan, jer bi u njihovom interesu trebalo da bude da doprinesu uspešnom okončanju ovih postupaka. Jedan primer je predmet „Veterani“, u kome je tužilaštvo procenilo štetu koju su optuženi naneli kosovskom budžetu na iznos od oko 68 miliona evra u vreme podizanja optužnice, koji je od tada neprestano rastao. Oštećenu stranu, Ministarstvo za rad i socijalnu zaštitu, zastupalo je državno pravobranilaštvo, ali je ona ipak igrala veoma pasivnu ulogu u postupku. Osnovni sud u Prištini je na kraju oslobodio optužene.

Preporuke:

- Tužioci treba da obezbede da se oštećena strana identifikuje u optužnici.
- Državne institucije koje su identifikovane kao oštećene strane treba da budu aktivnije u toj ulozi tokom glavnog pretresa, upotpunjavajući na taj način rad tužioca na krivičnoj optužbi i omogućavajući proces restitucije. To treba da urade njihovi pravni zastupnici ili pravni zastupnici iz državnog pravobranilaštva.
- Treba poboljšati ulogu državnog pravobranioca u sudskim postupcima.

2.6 Nedostatak napretka u rešavanju predmeta visokog profila i bivših predmeta EULEX-a

Skromni napredak u rešavanju predmeta visokog profila, primećen u prethodnom Izveštaju o nadgledanja pravosuđa iz oktobra 2020. godine, još više je usporen tokom tekućeg perioda izveštavanja. Iako se neka odlaganja mogu pripisati pandemiji, ona nije bila glavni uzrok uočenih odlaganja. Štaviše, u nekoliko predmeta visokog profila koji su okončani, presude su često bile blage ili su optuženi oslobođeni optužbi.

U prethodnom Izveštaju Misije o nadgledanju pravosuđa utvrđen je napredak u tempu rešavanja predmeta visokog profila kao što su predmet „Olimpus“, takođe poznat kao predmet „Zemljište“, predmeti „Grande I i II“, predmet „Bekstvo iz bolnice“ i predmet „Gradski klub“. U tekućem izveštajnom periodu, predmet „Olimpus“ nije zabeležio nikakav napredak nakon što je dodeljen drugom sudiji i stoga je trebalo da počne iz početka. Posebno zabrinjava činjenica da se osumnjičeni u ovom predmetu već pet godina nalazi u pritvoru. Nakon što je sudija zadužen za oba predmeta „Grande“ degradiran i predmet dodeljen drugom sudiji, i ovi predmeti su

morali da se pokrenu iz početka. Iako je u predmetu „Grande I“ zabeležen određeni napredak, u predmetu „Grande II“ nije bilo pomaka.

U predmetu „Bekstvo iz bolnice“ zabeležen je blag napredak, ali su optuženi visokog profila ili oslobođeni ili samo novčano kažnjeni. Predmet je podeljen u martu 2020. godine i zabrinjava da u vezi sa podeljenim delom ovog predmeta, koji se odnosi, između ostalog, na optužbe za zastrašivanje u toku krivičnog postupka i učešće ili organizovanje organizovane kriminalne grupe, nije održano nijedno ročište od kada je predmet podeljen. Štaviše, sudija je obavestio da ne planira da preduzme nikakvu radnju u ovom predmetu u skorije vreme bez pružanja odgovarajućeg opravdanja, osim složenosti predmeta. Predmet „Gradski klub“ napredovao je do 21. septembra 2020. godine, kada je trebalo da bude objavljena presuda. Međutim, tog dana je predsedavajući sudija ponovo otvorio glavni pretres, navodeći da dokazni postupak nije iscrpljen. Isti sudija je posle dve nedelje penzionisan, što je rezultovalo ponovnim pokretanjem postupka, dok je okrivljeni do tada bio u pritvoru više od pet godina.

Još jedno suđenje visokog profila u kojem je zabeležen napredak jeste predmet „Veterani“, u kojem su svi optuženi oslobođeni optužbi. Ministarstvo za rad i socijalnu zaštitu kao oštećena strana, kao i pretresno veće, prema svemu sudeći, nisu bili posvećeni tokom postupka. Napredak je takođe primećen u dugogodišnjem predmetu visokog profila protiv, između ostalih, Ganija Rame i Palja Ljekaja, koji je održan u Osnovnom sudu u Đakovici u drugom ponovljenom suđenju, nakon što su oboje glavnih optuženih dva puta oslobođeni optužbi u prvom suđenju i u ponovljenom suđenju. Optuženima su izrečene uslovne kazne zatvora i zabrana vršenja funkcija u državnoj upravi ili javnim službama u trajanju od dve godine. Pored toga, naloženo im je da obeštete opštinu Đakovica u roku od godinu dana od dana pravosnažnosti presude. Međutim, presuda je još jednom poništena 23. avgusta 2021. godine, i uskoro će krenuti treće ponovljeno suđenje. Kao što je zaključeno u prethodnom Izveštaju o nadgledanja pravosuđa, ponavljanje suđenja trebalo bi da bude retko, i samo kao izuzetak. Ponovljena suđenja predstavljaju dodatni i često nepotreban teret za osnovne sudove, koji se već suočavaju sa velikim brojem nerešenih predmeta.

Nedavno je nekoliko sudija zaduženih za predmete visokog profila u Osnovnom sudu u Prištini obavestilo da su obustavili postupke u ovim predmetima, jer smatraju da ih treba preneti u Specijalno odeljenje Osnovnog suda u Prištini. Ovo uključuje predmete „Olimpus“, „Grande II“ i „Naser Keljmendi“. Pošto takav prenos ne bi bio u skladu sa zakonom, SSK je 24. novembra 2021. godine pojasnio da ovi predmeti ostaju u Odeljenju za teška krivična dela pri Osnovnom sudu u Prištini, ali da će biti dodeljeni sudijama iz Specijalnog odeljenja koji rade u svojstvu sudija Odeljenja za teška krivična dela. Iako bi ovo bilo u skladu sa zakonom, zabrinjava to što bi ovi predmeti morali ponovo da se pokrenu kao posledica dodeljivanja novom predsedniku pretresnog veća.

Drugi istaknuti predmeti visokog profila i bivši EULEX-ovi predmeti u kojima uopšte nije zabeležen napredak od kada su predati su, na primer, predmeti „Drenica I“, „Olimpus II“, „Zemljište 4“ i „Fahredin Gaši“. U ovim predmetima nije održano niti jedno ročište nakon što su

predati kosovskom pravosuđu 2018. godine. Ostali bivši EULEX-ovi predmeti koji ne napreduju su „Medikus“, „Naser Keljmendi“, „Tuareg“, „Fadilj Šabani“, „Muhamet Kamberaj i Makfir Spahiu“, „Saljih Čitaku i dr.“, „Olimpija“ i tri predmeta „Vukotić“. Za više detalja, pogledajte Aneks ovog izveštaja, u kojem su navedeni svi predmeti koji su ovde pomenuti.

Preporuka:

- Sudovi treba da obezbede da se suđenja ne odlažu bez potrebe, što posebno zabrinjava u vezi sa mnogim predmetima visokog profila, takođe kako bi se izbegao utisak da kosovsko pravosuđe nije u potpunosti spremno ili voljno da sudi u ovim predmetima.

2.7 Izvršenje pravosnažnih krivičnih sankcija

Izvršenje krivičnih sankcija je poslednji korak u krivičnom lancu i često se zanemaruje u proceni funkcionisanja krivičnog sistema. Pravilno sprovođenje krivičnih sankcija ključno je za obezbeđivanje kredibiliteta pravosudnog sistema. EULEX je uočio neke nedoslednosti i nedostatak homogene prakse u izvršenju krivičnih kazni u različitim osnovnim sudovima.

Iz nadgledanja i na osnovu podataka dobijenih od svih OS na ovu temu, EULEX je utvrdio da je nivo primene Informacionog sistema za upravljanje predmetima (ISUP) u pogledu izvršenja krivičnih sankcija neujednačen. ISUP je elektronski sistem u kojem se čuvaju različite informacije o predmetima. Iako se sada primenjuje u svim OS, službenici za izvršenje u nekim od njih još ne koriste ovaj sistem. U nekim sudovima još uvek nije instalirana posebna funkcija u okviru ISUP koja je namenjena službenicima za izvršenje, dok u drugima sudovima službenici još nisu u potpunosti obučeni da koriste ovu funkciju. Zabrinjava činjenica da se ova konkretna funkcija ISUP uopšte ne koristi u OS u Prištini zbog ogromnog zaostatka od oko 2.000 nerešenih predmeta za plaćanje novčanih kazni, uključujući predmete iz 2019. godine. U osnovnim sudovima u kojima službenici za izvršenje koriste ISUP, oni i dalje ponekad primaju neke od predmete u štampanoj verziji. Nekoliko službenika za izvršenje je izjavilo da bi radije nastavili da koriste sopstvene baze podataka i ručne registre kao rezervni alat, bez obzira na dodatno opterećenje koje bi to podrazumevalo. U zaključku, postupci izvršenja još uvek nisu adekvatno uneti u IUPS i službenici za izvršenje još nisu prešli sa korišćenja sopstvenih baza podataka ili ručnih registara na jedinstveni sistem.

EULEX je takođe utvrdio da položaj službenika za izvršenje nije konkretno regulisan zakonom. Članom 11. Uredbe o unutrašnjoj organizaciji suda, utvrđena je, među nadležnostima predsednika suda, i opšta obaveza (tačka 6) za: „*organizovanje, nadzor i vršenje neposredne kontrole izvršenja kaznenih sankcija na mesečnom nivou*“. Prema tome, položaj službenika za izvršenje je različito kategorizovan u svakom OS, ponekad kao službenik, u drugim slučajevima kao viši službenik. Službenik za izvršenje obično odgovara direktno predsedniku OS. U OS u Đakovici, šef Kancelarije za upravljanje predmetima je nekoliko godina, pored svojih višestrukih funkcija, bio zadužen i za izvršenje krivičnih sankcija. Jasno je da postoji potreba za boljom i konkretnijom definicijom položaja službenika za izvršenje, uključujući uslove radnog mesta, zadatke, kategoriju i kazne.

EULEX je dalje utvrdio da prakse različitih OS u vezi sa izvršenjem novčanih kazni i ukupnim trajanjem izvršenja krivičnih sankcija nisu usaglašene. Ovo se ne odnosi samo na odgovornosti službenika za izvršenje, već i na različite vremenske periode između objavljivanja presude i njenog prijema od strane službenika za izvršenje.

EULEX je takođe razmotrio komunikaciju između KSK i OS. Uporedo sa slanjem sudskog naloga za izvršenju kazne zatvora osuđenom licu, OS prosleđuju ovu informaciju u KSK. Od početka 2020. godine, direktor KSK je navodno odredio Pritvorni centar (PC) u Prištini kao centralnu tačku za prijem svih dosijea za izvršenje kazni od službenika za izvršenje iz svih OS, osim slučajeva koji se odnose na maloletnike, žene, osobe koje su podvrgnute psihijatrijskom lečenju na Institutu za forenzičku psihijatriju u Prištini i lica koja se već nalaze u pritvoru. PC u Prištini zatim klasifikuje i raspoređuje osuđena lica u različite korektivne ustanove. Nakon toga, korektivna ustanova obaveštava nadležni sud da li se osuđeni prijavio na izdržavanje kazne. EULEX smatra da je ovo dobra praksa i značajno poboljšanje u poređenju sa prethodnim postupcima. Uvođenjem novih postupaka više se ne dešavaju ranije praćeni slučajevi u kojima korektivni centri nisu obaveštavali nadležni sud o dolasku osuđenih lica, kako je propisano Zakonom o izvršenju krivičnih sankcija.

Konačno, EULEX je ispitao poteškoće koje u nekim presudama nameće odsustvo konkretnog navođenja načina zamene novčane kazne kada se ona ne može naplatiti prinudnim putem, kao što se zahteva članom 365. stav 2. ZKP i članom 43. ZKP. Procenjuje se je da se ovo odnosi na 30% presuda u jednom od OS, što je izazvalo značajno dodatno opterećenje. Utvrđeno je da se u ovakvim slučajevima postupa različito u svakom OS – uglavnom o načinu zamene kazne odlučuje predsednik OS, povremeno službenik za izvršenje, a u nekim OS ove odluke donose drugi zaposleni.

Preporuke:

- SSK treba da obezbedi da se ISUP u potpunosti primenjuje na svim nivoima postupaka izvršenja. Da bi olakšali prelazak sa korišćenja sopstvenih baza podataka ili ručnih registara na jedinstveni sistem, službenici za izvršenje treba da budu u potpunosti obučeni.
- SSK treba da obezbedi da se radno mesto službenika za izvršenje jasnije reguliše konkretnim opisom zadataka, uslovima radnog mesta, definisanom kategorijom i kaznama.
- Sudije treba da u svojim presudama konkretno navedu način zamene novčane kazne kada se ona ne može naplatiti prinudnim putem, kao što je propisano članom 365. stav 2. ZKP i članom 43. ZKP.

3. NALAZI TEMATSKOG NADGLEDANJA

3.1 Borba protiv korupcije

U prethodnom Izveštaju o nadgledanju pravosuđa, EULEX je naglasio da je Radna grupa PK za borbu protiv korupcije³⁹ (RGBK) igrala ključnu ulogu u oblasti antikorupcijskog otkrivanja, početnih koraka i istraga. Istaknuto je da je uspeh Radne grupe zaštićen njenim jedinstvenim položajem u hijerarhiji PK i posebnim linijama izveštavanja, koje su garantovale njenu nezavisnost. Štaviše, EULEX je naglasio da bi složenosti i obimu njenih istraga poslužili dalji kapacitet i podrška. Kada je EULEX javno predstavio ove nalaze, 19. oktobra 2020. godine, bivša vlada je objavila da namerava da ukine RGBPK, tvrdeći da je ona neustavna. Lokalne nevladine organizacije⁴⁰ su tu odluku shvatile kao političku osvetu Radnoj grupi i ona bila je predmet kritike međunarodne zajednice.

Međutim, nakon konsultacija EULEX-a i drugih međunarodnih partnera sa svim relevantnim lokalnim partnerima i odgovarajućim institucijama⁴¹, RGBPK, koja je u međuvremenu preimenovan u Jedinicu za specijalne istrage (JSI), do danas je nastavila da efikasno radi u saradnji sa Kancelarijom Specijalnog tužilaštva (STRK). Štaviše, vredi napomenuti da je ova saradnja značajno poboljšana tokom protekle godine. Razmena pisama između STRK i PK, kojom je ozvaničena saradnju između dve strane, i uspostavljanje specijalizovanih odeljenja u STRK 2020. godine, uključujući i jednog odeljenje za borbu protiv korupcije kao ključnog saradnika JSI, bili su važni koraci u ovom pitanju. Nakon ovog razvoja događaja, neke istrage koje je sprovedla JSI u saradnji sa STRK rezultovale su podizanjem optužnica, npr. u predmetu „Autoput Gnjilane“ u januaru 2021. godine i u predmetu „Hidroelektrane“ u aprilu 2020. godine, dva složena finansijska predmeta, koji uključuju istaknute i politički eksponirane ličnosti i navodnu finansijsku štetu od nekoliko miliona evra. Međutim, istrage JIS mogle bi biti poboljšane daljim razvojem policijskog rada Jedinice vođenog obaveštajnim podacima i njenih kapaciteta za finansijske istrage. Kao što je navedeno u prethodnom izveštaju, princip „praćenja novca“, koji je ključan u istragama o pranju novca i drugim finansijskim krivičnim delima, još uvek se ne primenjuje na adekvatan način.

Kao što je navedeno u prethodnom odeljku „Nedostatak napretka u rešavanju predmeta visokog profila i bivših predmeta EULEX-a“, nekoliko od ovih predmeta u fazi suđenja koji ne napreduju, ili u kojima su uočene druge prepreke, povezano je sa korupcijom. Ovo se odnosi na gore pomenute predmete visokog profila „Olimpus“, takođe poznat kao predmet „Zemljište“, dva predmeta „Grande“, „Zemljište IV“ i predmet „Veterani“. U ovom kontekstu vredi napomenuti i predmet visokog profila „Hekler i Koh“; posle višegodišnjeg odlaganja, optužnicu koju je

39 RGBPK je osnovana odlukom Vlade (br. 02/110) od 26. februara 2010. god., u saradnji sa EULEX-om.

40 Npr. od strane Kosovskog instituta pravde (KIP): <https://kli-ks.org/en/kli-reacts-against-the-government-of-kosovo-regarding-the-proposal-for-the-termination-of-the-special-anti-corruption-department-for-in-the-kosovo-police/> [poslednji pristup 25.11.2021].

41 11. novembra 2020. godine, EULEX, Kancelarija EU/SPEU na Kosovu, ambasade SAD i UK i Misija OEBS-a na Kosovu poslali su zajedničko pismo vršiocu dužnosti generalnog direktora Policije Kosova o njihovoj zabrinutosti u vezi sa raspuštanjem Radne grupe za borbu protiv korupcije.

podigao EULEX odbacio je OS u Prištini, a krivični postupci protiv svih optuženih su obustavljeni. Od podizanja optužnice do pravosnažne presude o njenoj neprihvatljivosti prošlo je više od šest godina. S obzirom da je toliki vremenski rok bio potreban samo za donošenje konačne odluke o optužnici bez pokretanja glavnog pretresa, čini se da dužina postupka premašuje razumni rok u kome bi krivični predmet trebalo da bude okončan. Vredna pomena je i oslobađajuća presuda i dužina trajanja postupka u još jednom bivšem EULEX-ovom predmetu visokog profila, naime u predmetu "Toljaj i ostali". Prvobitno je 2013. godine pretresno veće sastavljeno od EULEX-ovih i kosovskih sudija pred Osnovnim sudom u Prištini optužene proglasilo krivim. Međutim, nakon ponovljenog suđenja, 2018. godine svi optuženi su oslobođeni optužbi, što je Apelacioni sud na kraju potvrdio 2020. godine zbog činjenice da nije utvrđen umišljaj krivičnog dela. Kao što je primećeno u drugim suđenjima u vezi sa korupcijom, čini se da sudovi imaju poteškoća sa dokazivanjem namere, dok bi u predmetima korupcije namera trebalo da bude očigledna kada se utvrde činjenični nalazi.

Još jedna velika institucija koja se bori protiv korupcije je Agencija za borbu protiv korupcije (Agencija PK). Na osnovu novog *Nacrta zakona o Agenciji za sprečavanje korupcije*, mandat Agencije PK pomeriće se sa opšte mogućnosti da istražuje krivične predmete korupcije⁴² na nadgledanje predmeta koji se tiču sukoba interesa, prijavljivanja imovine i primanja poklona u vezi sa obavljanjem službenih dužnosti,⁴³ prepuštajući prvobitnu nadležnost za istrage u svim ostalim krivičnim predmetima korupcije isključivo Policiji Kosova. Očekuje se da će na ovaj način smanjiti na najmanju moguću meru rizik od toga da Agencija PK i PK paralelno sprovede istrage u istim predmetima, kao što je primećeno u jednom broju predmeta u prošlosti. Agenciji PK se savetuje da, nakon što pomenuti zakon stupi na snagu, koordinira sa PK nastavak relevantnih nerešenih istraga kada.

Štaviše, Agencija PK će imati nadležnost da nadgleda i preduzima mere u vezi sa uzbunjivačima. Nakon usvajanja *Zakona o zaštiti uzbunjivača*, 2019. godine, relevantni podzakonski akti, *Uredba o prijemu i postupanju u slučajevima uzbunjivača*, stupili su na snagu tokom ovog izveštajnog perioda. Kada zakon o Agenciji PK bude usvojen, biće na raspolaganju svi mehanizmi za zaštitu uzbunjivača.

Preporuke:

- PK bi trebalo da dodatno ovlasti Jedinicu za specijalne istrage (JSI), bivšu Radnu grupu za borbu protiv korupcije, kao ključnog aktera u oblasti otkrivanja i istrage korupcije.
- JSI uz podršku drugih agencija za sprovođenje zakona, treba da poboljša kvalitet istraga korupcije jačanjem policijskog rada vođenog obaveštajnim podacima i svojih kapaciteta za finansijske istrage.
- JSI uz podršku drugih agencija za sprovođenje zakona, treba da unapredi princip „praćenja novca“, jer je to od ključnog značaja u istrazi pranja novca i drugih finansijskih krivičnih dela.
- Agencija PK treba da koordinira sa PK nastavak relevantnih nerešenih istraga nakon što Zakon o Agenciji za sprečavanje korupcije stupi na snagu.

⁴² Zakon o Agenciji za borbu protiv korupcije, Zakon br. 03/Z-159, 29.12.2009, član 5, stav 1, tačka 1, dostupan na <http://old.kuvendikosoves.org/common/docs/ligjet/2009-159-ang.pdf> [poslednji pristup 01.12.2021].

⁴³ Isto, član 5 1.1.1-1.1.3.

3.2 Krivična dela po međunarodnom pravu

Misija je primetila određeni napredak u radu Jedinice za istraživanje ratnih zločina PK (JIRZ) u vezi sa funkcionalizacijom baze podataka o ratnim zločinima, koja je uspostavljena između 2019. i 2020. uz značajnu podršku EULEX-a. Tekuća digitalizacija spisa predmeta, uključujući i one koje je EULEX predao 2018. godine, postepeno je omogućila JIRZ da počne da analizira i istražuje ratne zločine i u vezi sa nestalim licima. PK i STRK su identifikovali deset prioriternih predmeta, u kojima istraga napreduje. U dva predmeta, u regionu Peći, svi dostupni podaci su u potpunosti uneseni u bazu podataka, što je omogućilo policiji da započne istragu i izvrši analizu predmeta.

U koordinaciji sa Odeljenjem za ratne zločine STRK, PK je prešla na istragu nekoliko manjih predmeta ratnih zločina, umesto da ih kombinuje u veće predmete sa više optuženih i više svedoka, u kojima je zapravo teže sprovesti istragu, krivično gonjenje i doneti presudu. Stoga se očekuje da u bliskoj budućnosti bude podignuto nekoliko novih optužnica. Sve u svemu, čini se da je poboljšano upravljanje predmetima, u kombinaciji sa novim pristupom sprovođenja istrage u nekoliko manjih predmeta, dalo neke pozitivne rezultate.

Odeljenje za ratne zločine STRK je prošireno i sada upošljava četiri tužioca, što predstavlja znatno poboljšanje i u skladu je sa preporukama Misije sadržanim u njenom prethodnom Izveštaju o nadgledanju. Pored toga, tužioci su raspoređeni u četiri geografska područja, radi poboljšanja saradnje između policije i tužilaštva.⁴⁴ Pokrenuto je nekoliko novih istraga, međutim samo je jedna optužnica podignuta, i to u predmetu "Zoran Vukotić".

Zoran Vukotić je optužen za silovanje kosovske Albanke u okviru široko rasprostranjenog i sistematskog napada na kosovsko-albansko stanovništvo u opštini Vučitrn u maju 1999. godine. Dana 5. jula 2021. godine proglašen je krivim i osuđen na deset godina zatvora. Ovo je prvi predmet po međunarodnom pravu (tj. ratni zločini, zločini protiv čovečnosti i genocid) koji je pokrenulo i istražilo samo kosovsko tužilaštvo, za razliku od drugih predmeta ove vrste, koje su sve istraživali UNMIK ili EULEX. Razlog za to je što ovaj predmet nije prijavljen UNMIK-u ili EULEX-u tokom njihovih izvršnih mandata. Ovo je ujedno i prva osuđujuća presuda za zločine protiv čovečnosti na Kosovu i, ako bude potvrđena na višim stepenima, mogla bi utrti put za krivično gonjenje i suđenje i u drugim predmetima zasnovanim na ovom krivičnom delu. Nakon uvida u pismenu presudu koja je izrečena 8. septembra 2021. godine, Misija je zapazila da se u njoj samo pominje da je Vukotić postupio protivno članu 142. Krivičnog zakonika Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (KZSFRJ), koji se odnosi na ratne zločine, dok je prema optužnici, a i prema objavi presude Vukotić prekršio član 143. ZKP, koji se odnosi na zločine protiv čovečnosti. Drugim rečima, pravna kvalifikacija u pisanoj presudi s jedne strane, i saopštenje u sudnici s druge strane, pozivaju na različite odredbe Krivičnog zakonika.

U jednom drugom predmetu, osumnjičeni i bivši pripadnik srpske policije uhapšen je zbog sumnje da je počinio ratne zločine u okviru tzv. masakra u Kraljanu. Međutim, mesec dana

⁴⁴ Četiri geografska područja su 1) Peć-Prizren-Uroševac, 2) Mitrovica, 3) Đakovica i 4) Priština- Gnjilane.

kasnije, sudija za prethodni postupak je doneo rešenje kojim je pritvor ukinut, jer više nije postojala osnovana sumnja da je osumnjičeni zaista učestvovao u pomenutom masakru. Vredi napomenuti da je istraga sprovedena relativno brzo i da je STRK bio marljiv u prikupljanju i okrivljujućih i oslobađajućih dokaza, što je rezultovalo time da je mera pritvora trajala manje od mesec dana. Tokom izveštajnog perioda, OS u Prištini je bio relativno produktivan u nekoliko predmeta u fazi glavnog pretresa. Pored pomenutog predmeta „Zoran Vukotić IV“, presudom je okončano pet glavnih pretresa u predmetima ratnih zločina. To su predmeti „Zoran Đokić“, „Darko Tasić“, „Zlatan Krstić/Destan Šabanaj“, „Nenad Arsić“ i „Goran Stanišić“.

U predmetu protiv Darka Tasića vredno napomenuti da ga je OS u Prizrenu 22. juna 2020. godine osudio na jedinstvenu kaznu od 22 godine zatvora, što je više od maksimalne kazne predviđene zakonom. Krivičnim zakonikom Kosova propisano je da se primenjuje zakon koji je bio na snazi u vreme izvršenja krivičnog dela. Ako je merodavno pravo promenjeno pre donošenja konačne odluke u predmetu, primenjuje se zakon koji je najpovoljniji za učinioca. Zakon koji je bio na snazi u vreme izvršenja krivičnog dela bio je Krivični zakonik Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (KZSFRJ), koji predviđa maksimalnu kaznu od 20 godina. Ovo pitanje je zatim rešio Apelacioni sud presudom, objavljenom 30. novembra 2020. godine, kojom je izmenjena pravna kvalifikacija prvostepene presude i kazna je ublažena na jedanaest godina zatvora.

U zaključku, PK je ostvarila određeni napredak u nekoliko aktivnih istraga ratnih zločina, posebno u poređenju sa prethodnim periodom izveštavanja. Tužilaštvo nije moglo mnogo da napreduje, delom i zbog činjenice da se mnogi osumnjičeni, kao što je to bio slučaj sa nekoliko optužnica koje je EULEX podigao u svom proteklom izvršnom mandatu, i dalje nalaze u inostranstvu i nisu mogli biti uhapšeni. Ostaje da se vidi u kojoj meri će primena odredaba koje dozvoljavaju suđenja u odsustvu doprineti rešavanju postojećih jazova u vezi sa nekažnjivošću, istovremeno garantujući optuženima pravo na pravično suđenje. Sudije Specijalnog odeljenja OS u Prištini uspele su da okončaju sve nerešene predmete ratnih zločina. S druge strane, nekoliko predmeta krivičnih dela po međunarodnom pravu, koji se trenutno rešavaju pred OS u Mitrovici i Prizrenu, uopšte nisu napredovali. Misija je primetila da uprava u OS u Prištini nije bila u mogućnosti da obezbedi prevode sudskih spisa na vreme, što je dovelo do značajnih kašnjenja u suđenjima.

Misija je uočila određene nedostatke u kvalitetu presuda, posebno prvostepenih, kada je u pitanju pravno obrazloženje i izricanje kazni, kao što je objašnjeno u vezi sa prvostepenim presudama u predmetima „Darko Tasić“ i „Zoran Vukotić IV“. Osim toga, u nekim slučajevima sudije u svojim odlukama nisu obrazložile neke elemente krivičnog dela, ne obrazlažući, na primer, koje su to tačno radnje činile krivično delo. To ne utiče na konačan ishod predmeta, ali kvalitet presude treba poboljšati kako bi stranke bolje razumele razloge koji stoje iza sudskih odluka.

Nedostatak međunarodne saradnje, i to uglavnom sa Srbijom, i dalje je značajan izazov. Postalo je očigledno da ova prepreka usporava istrage u mnogim predmetima koji se tiču krivičnih dela po međunarodnom pravu, kao što je to bio slučaj tokom prošlog izvršnog mandata EULEX-a.

Preporuke:

- STRK treba da poboljša nivo saradnje sa PK u tekućim istragama, naročito u predmetima u kojima se okrivljeni nalaze u pritvoru.
- OS u Mitrovici treba da ubrza ponovno suđenje u predmetu „Drenica I” i u preostalim predmetima Vukotić, dok OS u Prizrenu treba da da prioritet ponovnom suđenju u predmetu „Remzi Šalja”.
- Akademija pravde treba da pruži obuku za sudije o specifičnostima obrazloženja presuda koje se tiču krivičnih dela po međunarodnom pravu.
- Kosovske vlasti, uz pomoć međunarodne zajednice, treba da preduzmu korake ka unapređenju međunarodne saradnje, naročito sa Srbijom.
- STRK-u treba dodeliti dodatna sredstva kako bi mu se omogućilo da se nosi sa velikim brojem nerešenih predmeta.

3.3 Imovinska prava

Jedno pitanje koje je privuklo pažnju tokom ovog izveštajnog perioda bilo je neizvršenje odluka Komisije za imovinske zahteve Kosova (KIZK) ili presuda Žalbenog veća Kosovske agencije za imovinu pri Vrhovnom sudu Kosova (ŽV KAI) i Ustavnog suda Kosova. KIZK je kvazi-sudsko telo za donošenje odluka u okviru KAI. Ona funkcioniše kao mehanizam za masovnu obradu zahteva u oblasti post-konfliktnog povraćaja imovine. Stranka može podneti žalbu na odluku KIZK Vrhovnom sudu Kosova.

Ustavni sud je 2016. godine rešavao zahteve koje su podnela četiri podnosioca zahteva za ocenu ustavnosti neizvršenja pravosnažnih odluka KIZK i ŽV KAI.⁴⁵ Ustavni sud je zaključio da neizvršenje odluka KIZK i ŽV KAI od strane KAI predstavlja kršenje člana 31. Ustava Kosova, u sprezi sa članom 6.1. EKLJP. Prema tome, *„kao rezultat ovog neizvršenja pravosnažnih i obavezujućih odluka, podnosioci zahteva su nepravedno lišeni svoje imovine zbog odlaganja (...). Dakle, povređeno je i pravo podnosilaca zahteva na mirno uživanje svoje imovine, zagarantovano članom 46. Ustava i članom 1. Protokola 1. Konvencije”*.⁴⁶ Stoga je Sud smatrao da je sve te odluke trebalo da izvrši KAI.

U onim slučajevima u kojima je uspešnim podnosiocima potvrđeno pravo vlasništva nad nepokretnom imovinom (bilo putem pravosnažne odluke KIZK ili na osnovu presuda donetih od strane ŽV KAI), oni imaju pravo da zahtevaju od Kosovske agencije za poređenje i verifikaciju

⁴⁵ Presuda u predmetu br. K 165/15 od 25.10.2016, stavovi 3 i 5.

⁴⁶ Isto, stavovi 134 i 136.

imovine (KAPVI)⁴⁷ rušenje nezakonitih objekata izgrađenih na njihovoj imovini⁴⁸. KAPVI ima pravo da sprovodi, između ostalih, i odluke KAI. Što se tiče sprovođenja odluka/presuda, KAPVI se najpre opredelila za posredovanje, a svoje napore pojačala tek kada su se ovi pokušaji pokazali bezuspešnim, i prešla na rušenje bespravnih objekata. KAPVI je do sada uspela da uspešno okonča samo jedan slučaj rušenja, koji je trajao 11 godina i po kome je Ustavni sud doneo presudu još u aprilu 2014. godine.

Još 54 slučaja još čeka na izvršenje, što je veoma zabrinjavajuće. Jedan od glavnih razloga je nedostatak budžeta za izvođenje rušenja. KAPVI je izdvojila 30.000 evra za postupke rušenja, iznos koji je bio dovoljan da pokrije troškove prvog i jedinog gore pomenutog slučaja, tako da nije ostalo budžeta za obradu svih ostalih slučajeva.

Dodatna zabrinutost ostaje činjenica da se većina odluka i presuda koje dugo čekaju na izvršenje odnose na imovinu u vlasništvu kosovskih Srba, što potencijalno utiče na ukupan proces postkonfliktnog međuetničkog pomirenja na Kosovu.

Preporuka:

- Potrebno je dodeliti više sredstava KAI za svrhe rušenja bespravnih objekata, koji su nosiocima imovinskih prava glavna prepreka u ostvarivanju svojih prava.

3.4 Privatizacija i likvidacija

Zakon o Posebnoj komori Vrhovnog suda (PKVS) Kosova za pitanja u vezi sa Agencijom za privatizaciju, koji je usvojila Skupština Kosova 30. maja 2019. godine, još uvek se ne primenjuje u potpunosti. Na primer, do danas je osnovano samo jedno žalbeno veće, dok zakon nalaže dva žalbena veća.⁴⁹ Opravdanje koje je PKVS dala na ovo pitanje je da se drugo žalbeno veće nije moglo osnovati zbog nedostatka sudija.

PKVS odlučuje o pitanjima privatizacije i likvidacije. Bavi se društvenim preduzećima, nepokretnom imovinom i nekim pitanjima koja se odnose na radnike. Broj nerešenih predmeta u PKVS se značajno smanjio sa više od 20.000 predmeta u martu 2020. na 16.085 predmeta u oktobru 2021. godine, što je ohrabrujući znak. Međutim, treba imati na umu da je Kosovska agencija za privatizaciju (KAP), koja je obično glavni doprinosilac obimu predmeta, dobila instrukcije od aktuelne vlade da obustavi aktivnosti privatizacije, što je značajno smanjilo priliv

⁴⁷ Zakonom br. 05/Z-010 o Kosovskoj agenciji za poređenje i verifikaciju imovine (KAPVI), član 4.2.3 propisano je da je Agencija nadležna „za sprovođenje odluka KIZ-a, KVOI-a i Komisije za imovinsko stambene zahteve”. U članu 17.3 ovog zakona navodi se „Agencija nastavlja sa izvršenjem i ne izvršenih odluka odgovarajuće Komisije za imovinske zahteve, presuda Vrhovnog suda, donetih prema žalbama protiv odluka Komisije za imovinske zahteve i odluka Komisije za imovinsko stambene zahteve koje nije izvršavala Kosovska agencija za imovinu ili Direkcija za imovinske stambene zahteve. U vršenju ovih izvršnih nadležnosti, Agencija ima ona prava, odgovornosti i nadležnosti koja je imala Kosovska agencija za imovinu.” Pravni lekovi za izvršenje su navedeni u članu 18.1 „Pravna sredstva za izvršavanje odluke mogu obuhvatiti, ali se ne ograničavaju samo na iseljenje, uvođenje imovine pod upravu, sporazum o zakupnini, konfiskaciji ili uništavanju nezakonitih struktura, licitaciju i zahtev za upis u Registar prava na nepokretne imovine.” U stavu 2 zakona navodi se „Pre korišćenja pravnog sredstva, konfiskacije i uništavanja nezakonitih struktura može se koristiti posredovanje kao sredstvo za sprovođenje odluke”.

⁴⁸ Administrativno uputstvo br. 01/2020 o utvrđivanju postupka za rušenje bespravnih objekata (član 1.2 i 2).

⁴⁹ U skladu sa članom 4.10 ZPK/4.12 stari ZPK.

novih predmeta. Uprkos ovom pozitivnom trendu, PKVS je i dalje preopterećena predmetima. Da bi se izbegla dalja odlaganja i smanjio broj nerešenih predmeta, kao što je već preporučeno u prethodnom izveštaju, potrebno je usvajanje dugoročne strategije.

Štaviše, SSK nije odredio ciljanu normu za broj predmeta koje bi sudije PKVS trebalo da završe u određenom vremenskom periodu. Takva norma bi poslužila osnovnoj oceni produktivnosti svakog sudije.

Kao pozitivan razvoj i u skladu sa preporukama EULEX-a sadržanim u prethodnom izveštaju, PKVS je primenila šablon kojim je efikasno i brzo rešila svih 514 masovnih zahteva u predmetu „Amortizeri”. Veoma je preporučljivo da PKVS uvede ovu praksu kao standard za postupanje u svim predmetima masovnih zahteva, pošto bi njihovo rešavanje snažno uticalo na ukupan broj nerešenih predmeta. Manje pozitivno zapažanje u vođenju ovog predmeta bio je dug period (skoro četiri meseca, za razliku od 15 radnih dana propisanih zakonom) koji je bio potreban za prevod ove jedne presude sa albanskog na srpski jezik.⁵⁰

Zabrinjavajuće je da PKVS i dalje treba da se bavi predmetima u kojima KAP kao podnosilac zahteva traži poništenje pravosnažnih presuda redovnih sudova, iako su one već donete i ne mogu se dalje osporiti. Kao posledica toga odlažu se prenos i upis nepokretnosti u katastarskim službama, a PKVS se izlaže nepotrebnom opterećenju. Iako se ovi zahtevi uvek odbacuju kao neosnovani, motiv da se nastavi sa njima je očigledno interes KAI u daljem odlaganju upisa predmetne imovine na ime zakonitog vlasnika.

Na osnovu nasumičnog nadgledanja 11 presuda i odluka Posebne komore, EULEX je utvrdio da su, u izvesnoj meri, u svim presudama obrazloženja bila nedovoljna. Na primer, u presudi AC-I-16-0271, u kojoj je Žalbeno veće PKVS odbilo žalbu kao neosnovanu, u vezi sa ključnim pravnim pitanjem, samo je navedeno da „*Žalbeno veće ne prihvata da poresko zakonodavstvo prevladava dok je primenljiv zakon KAP*“, bez pružanja bilo kakvog pravnog obrazloženja o tome zašto prevladava zakon KAP. U jednoj drugoj odluci (C-III-20-0076), PKVS nije obrazložila kako je ispunjen određeni uslov, potreban za izdavanje zahtevane privremene mere.⁵¹

Preporuke:

- PKVS treba da usvoji dugoročnu strategiju za rešavanje zaostalih predmeta, npr. uspostavljanjem kriterijuma za prioritete i određivanjem optimalnog broja resursa potrebnih za efikasno rešavanje zaostalih predmeta
- U slučaju da se strategija pokaže nedovoljnom za rešavanje zaostalih predmeta, trebalo bi razmotriti zapošljavanje dodatnih sudija i pravnih službenika.
- SSK treba da razmotri uspostavljanje privremene norme kojom se određuje koliko se predmeta očekuje da svaki sudija PKVS reši.

⁵⁰ U skladu sa članom 9 stav 1 ZPK.

⁵¹ Član 6 EKLJP postavlja afirmativnu obavezu na sud, tribunal ili porotu da daju obrazložene presude, konkretno presudu koja na adekvatan način prikazuje pravni i činjenični osnov odluke. Ovaj princip proizilazi iz koncepta da pravosnažna obrazložena presuda obezbeđuje strankama zaštitu od proizvoljnih odluka koje se kriju iza dvosmislenog i nepotpunog obrazloženja, u smislu da strankama treba dati sve podatke koji su im potrebni da donesu potpuno informisanu odluku o tome da li da ulože žalbu ili ne.

- Kao dodatni alat za otklanjanje zaostalih predmeta, PKVS bi trebalo da poveća, i uvede kao standard, upotrebu šablona za rešavanje masovnih potraživanja.
- SSK treba da ojača kapacitete PKVS za prevođenje i tumačenje na srpski jezik, posebno imajući u vidu činjenicu da se većina sudskih sporova tiče srpskih stranaka.
- KAP treba da prekine praksu zahtevanja da se ponište pravosnažne presude redovnih sudova, zanemarujući činjenicu da su takvi zahtevi neosnovani zbog činjenice da su *res judicata*.
- PKVS treba da posveti više pažnje obrazloženju sudskih odluka. Obrazloženje mora biti pažljivo, razumljivo i u skladu sa relevantnom sudskom praksom Evropskog suda za ljudska prava. Ključno je da presude odgovaraju na svako odlučujuće pitanje koje su stranke pokrenule i da se izbegavaju protivrečne izjave u obrazloženju.
- PKVS, kao i svi drugi sudovi na Kosovu, treba da instalira Informacioni sistem za upravljanje predmetima (ISUP) kako bi PKVS bila efikasnija.

3.5 Sudska uprava – Informacioni sistem za upravljanje predmetima (ISUP)

EULEX e posetio svih sedam OS i njihove odgovarajuće ogranke (ukupno 21), kako bi procenio implementaciju i funkcionisanje ISUP širom Kosova. Kao što je gore pomenuto, ISUP je elektronski sistem u kojem se čuvaju različite informacije o predmetima. Zahvaljujući digitalizaciji dosijea, ISUP omogućava korisnicima mnogo brži pristup raznim dokumentima i praćenje svih dešavanja u predmetima i omogućava im da zajednički rade na predmetima i dele informacije u bezbednom okruženju. Jedna od karakteristika sistema, od septembra 2020. godine, je elektronska interoperabilnost između OS i osnovnih tužilaštava.

Još jedna važna karakteristika je automatska dodela predmeta (ADP), kojom se obezbeđuje nasumična dodela predmeta sudijama, čime se u velikoj meri smanjuje rizik od neprimerenog mešanja, te poboljšava percepcija o nezavisnom i nepristrasnom sudstvu. EULEX je utvrdio da se nasumična dodela predmeta nije uvek primenjivala, uprkos tome što se zakonom nalaže. Instalacija ISUP završena je krajem 2019. godine i nerešeni krivični i građanski predmeti su skenirani i uneseni u ISUP u svim OS, Apelacionom sudu (AS) i Vrhovnom sudu (VS), osim u Posebnoj komori Vrhovnog suda za pitanja privatizacije.

Misija je ocenila da su razvoj i uvođenje ISUP u svim sudovima bili uspešni i da je ISUP zadobio poverenje većine korisnika u sudovima; međutim, zbog svoje složenosti i nedostatka dovoljnih resursa, pretežno tehničkih ali i ljudskih, sistem još uvek nije u potpunosti funkcionalan i efikasan, uglavnom u ograncima sudova.

Jedna od identifikovanih prepreka za pravilno funkcionisanje ISUP je često slaba internet konekcija u sudovima i njome prouzrokovano sporo funkcionisanje sistema. Neke sudije su čak tvrdile da je ISUP zapravo smanjio njihovu efikasnost, što je verovatno zbog činjenice da neke sudije zapravo ne koriste ISUP svakodnevno, kako je predviđeno, već umesto toga unose ceo

spis predmeta odjednom na kraju meseca, prouzrokujući začepljenje sistema. Dok su u okviru projekat ISUP preduzeti znatni naponi za obuku korisnika, EULEX je shvatio da su potrebne dodatne prilagođene radionice za određeno sudsko osoblje ISUP, koje bi se po mogućnosti sprovodile na radnom mestu. Neki od korisnika ISUP pohvalili su sistem zbog funkcije koja onemogućava uklanjanje bilo koje informacije nakon unošenja, tvrdeći da je ovaj sistem u celini poboljšao odgovornost i transparentnost sudova. Drugi su se žalili da ne mogu da isprave i otklone obične greške.

Kao što je naglašeno u različitim delovima ovog izveštaja, kosovski pravosudni sistem se još uvek suočava sa velikim brojem zaostalih predmeta, posebno građanskih predmeta, a vremenski okvir za donošenje presude je često predug. ISUP bi mogao igrati ključnu ulogu u rešavanju ovih problema i poboljšati percepciju da pravosuđe postaje efikasnije, transparentnije i odgovornije. U tom cilju, sudovi bi trebalo da posvete više pažnje svakodnevnom stvarnom korišćenju sistema i njegovih alata. Jedan primer mogao bi biti uvođenje minimalnih normi učinka za sudije, praćeno nadzorom od strane SSK, predsednika OS i nadzornih sudija i disciplinskim i finansijskim merama, kao u mnogim drugim evropskim zemljama. Ovo bi se moglo uraditi korišćenjem funkcija dostupnih u ISUP, koje bi doprinele poboljšanju celokupnog funkcionisanja sudske uprave i percepcije pravosudnog sistema u celini.

EULEX je ocenio da je od 18. februara 2020. godine automatska dodela predmeta (ADP) kao modul ISUP dobro funkcionisala u svim OS i njihovim ograncima, efikasno eliminišući mogućnost manipulacije u dodeli predmeta sudijama. Međutim, tokom 2020. godine znatan broj predmeta je ponovo dodeljen ručno. To je uglavnom bio slučaj kada su sudije odlazile u penziju ili prelazile na drugu funkciju i morale svoje predmete da predaju kolegama. Takvi predmeti tada nisu vraćeni u „skup predmeta“ za automatsku dodelu, već su ih predsednici OS ručno preraspodelili. Ovo pitanje se trenutno razmatra u SSK. Modul ADP trenutno još uvek nije funkcionalan u Apelacionom sudu i Vrhovnom sudu, ali će navodno uskoro biti uveden.

EULEX je takođe procenio nivo implementacije ISUP modula koji ručnu evidenciju čini zastarelom. Ovaj modul je uveden početkom 2021. godine u svim sudovima i trebalo bi da bude završen do kraja godine. Izrađeni su elektronski registri ISUP koji se mogu izdvojiti iz ISUP i odštampati u obliku knjige. EULEX je primetio da je oko polovina korisnika u kancelarijama sudskih pisarnica nastavila da paralelno koristi svoje zastarele papirne registre, tvrdeći da sistem nije pouzdan zbog čestog prekida internet mreže. Ova praksa podriva ukupnu efikasnost pisarnica u sudovima.

Dalje je primećeno da opcija automatskog štampanja sudskog poziva za stranke nije korišćena ni u jednom ogranku sudova, navodno zbog nedostatka IT stručnjaka. Mnogi ogranci nemaju dovoljno osoblja zbog dugih procedura zapošljavanja i često nemaju tumače i prevodioce za srpski jezik. Dva ogranka sudova na severu Kosova nemaju zvanične telefonske brojeve, što ne olakšava neophodni pristup pravdi.

Preporuke:

- SSK treba da obezbedi stabilniju internet vezu u svim sudovima i ograncima sudova.
- SSK, preko tima za ISUP, određenim korisnicima treba da obezbedi dodatnu prilagođenu obuku za ISUP.
- SSK i sudovi treba da obezbede da usluge prevođenja i tumačenja budu bolje organizovane i dostupne strankama u svim sudovima.
- SSK treba da razmotri stvaranje i sistem nadzora minimalnih normi učinka za sudije korišćenjem ISUP.

3.6 Rodno zasnovano nasilje

Skupština Kosova je 25. septembra 2020. godine sa dve trećine glasova izglasala uključivanje Konvencije Saveta Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici, poznate i kao Istanbulska konvencija, u Ustav, čime je ona postala direktno primenljiva. Kao najdalekosežniji međunarodni pravni instrument za sprečavanje i borbu protiv nasilja nad ženama, Konvencija podržava dostojanstvo i pravdu žena žrtava, pozivajući vlade da spreče nasilje, zaštite žrtve i kazne počinioce. Pored toga, ona stavlja kosovske institucije pod nadzor Komisije Grupe eksperata za akciju protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici (GREVIO). Usvajanje Istanbulske konvencije od strane Kosova važan je korak ka rešavanju pitanja rodno zasnovanog nasilja. Sada tu Konvenciju treba primeniti.

Skupštinski odbor za ljudska prava, rodnu ravnopravnost i nestala lica od tada, u saradnji sa Agencijom za ravnopravnost polova i Kancelarijom nacionalnog koordinatora za nasilje u porodici, radi na novom Predlogu zakona o zaštiti od nasilja nad ženama i Nasilje, koji ima za cilj usklađivanje zakonskih odredaba Kosova sa Istanbulskom konvencijom.

Pored toga, Kancelarija nacionalnog koordinatora za nasilje u porodici, na čelu sa zamenicom ministra pravde, osnovala je radnu grupu za izradu nove Nacionalne strategije i Akcionog plana za zaštitu od nasilja u porodici i nasilja nad ženama, s obzirom da je prethodna Strategija istekla 2020. godine. Izrada je još uvek u toku.

Što se tiče efikasnog korišćenja baze podataka o nasilju u porodici koju je izradila Kancelarija nacionalnog koordinatora 2019. godine, nije bilo mnogo napretka, dok su strogi zahtevi postavljeni standardima Istanbulske konvencije o prikupljanju podataka povećali potrebu za odgovornim i standardizovanim načinom prikupljanja podataka o RZN. Kancelarija nacionalnog koordinatora se angažuje sa svim akterima naglašavajući potrebu za unošenjem podataka u bazu podataka i pokušavajući da reši aktuelne izazove.

U policijskim stanicama širom Kosova uspostavljeno je trinaest dodatnih prostorija za razgovor sa žrtvama, a naponi civilnog društva i međunarodnih aktera na zalaganju za finansijsku održivost prihvatilišta za žrtve RZN nastavljeni su tokom perioda izveštavanja.

Prijavljen je zabrinjavajući porast slučajeva seksualnog napada, silovanja, seksualnog uznemiravanja i trgovine ljudima koji uključuju maloletne i mlade ženske žrtve.

Što se tiče slučajeva narušavanja seksualnog integriteta, EULEX je nastavio da prati nekoliko slučajeva silovanja i primetio da postupak upućivanja žrtava na Institut za sudsku medicinu na lekarski pregled i pribavljanje bioloških dokaza, iako poboljššan, još uvek nije dosledan i često zavisi od nivoa angažovanja nadležnog tužioca. Pored toga, ne postoje posebna jedinica ili specijalizovani istražitelji unutar PK, koji se bave prestupima narušavanja seksualnog integriteta, kao kod slučajeva nasilja u porodici.

EULEX ponavlja izuzetnu važnost uspostavljanja standardnog operativnog postupka, kojim se reguliše saradnja među svim pružaocima usluga uključenim u slučajeve seksualnog nasilja, posebno PK, tužilaštva, sudova, Instituta za sudsku medicinu, zdravstvenih radnika, Kancelarije za zastupanje i pomoć žrtvama i centara za Socijalnu zaštitu.

Štaviše, pristup usredsređen na žrtve treba da bude dosledno uključen u sve institucije koje rade sa žrtvama seksualnih prestupa.

Preporuke:

- Vlada Kosova treba da ubrza proceduru za uspostavljanje specijalizovanih službi i standardizovanih procesa i odgovornosti unutar PK, tužilaštva, sudova i među socijalnim radnicima za žrtve seksualnog nasilja, počevši od izrade nacionalnog protokola i smernica.
- Jedinica PK za obuku, Akademija pravde i ministar za rad i socijalnu zaštitu treba da obezbede stalnu obuku i specijalizaciju pružaocima usluga koji rade na slučajevima narušavanja seksualnog integriteta, kao što su policijski istražitelji, tužioci, sudije i socijalni radnici, kao što je slučaj sa nasiljem u porodici.
- Organi za sprovođenje zakona i pravosudni organi treba da dalje integrišu pristup usredsređen na žrtve i svedu na minimum broj razgovora sa žrtvama krivičnih dela narušavanja seksualnog integriteta koje sprovode različiti pružaoci usluga, koji mogu pojačati traumu koju su žrtve doživele.

3.7 Pristup žrtava nasilja u porodici pravdi tokom pandemije COVID-19

EULEX je 18. maja 2021. godine objavio svoj Specijalni izveštaj o uticaju pandemije COVID-19 na vladavinu prava na Kosovu, koji pokriva period od marta 2020. do marta 2021. godine. Pošto je u to vreme bilo teško i prerano dobiti i pravilno proceniti relevantne i pouzdane podatke o uticaju pandemije na slučajeve nasilja u porodici i pristup žrtava nasilja u porodici pravdi, ova tema nije obrađena u tom Specijalnom izveštaju. Međutim, Misija je nastavila da prikuplja ove podatke kako bi nalaze o uticaju pandemije na nasilje u porodici uključila u ovaj izveštaj, sa fokusom na restriktivne mere koje su nasilnicima mogle omogućiti da imaju dodatnu moć i kontrolu nad žrtvama.

Takođe je važno istaći da su kosovske vlasti isključile žrtve nasilja u porodici iz mera ograničenja kretanja vezanih za pandemiju preduzetih u aprilu 2020. godine.⁵²

EULEX je pokušao da prikupi podatke kako bi analizirao kako moguće trendove povećanja ili smanjenja slučajeva, tako i odgovor nadležnih institucija (policija, tužilaštva i sudovi) tokom perioda izveštavanja.

Prikupljanje podataka se pokazalo izazovnim, s obzirom na to da Kosovu još uvek nedostaje sveobuhvatan i konsolidovan sistem prikupljanja podataka o nasilju u porodici. Različite institucije primenjuju različite sisteme prikupljanja i procene podataka.

Integrisana baza podataka o nasilju u porodici, koju je Kancelarija nacionalnog koordinatora za nasilje u porodici uspostavila 2019. godine, s ciljem da se reši pitanje nedostatka podataka, još uvek nije u potpunosti sistematizovana. Ovo pitanje je navedeno kao zabrinjavajuće u prethodnom Izveštaju o nadgledanja pravosuđa, jer ometa pravilno upravljanje predmetima nasilja u porodici i odgovarajuću procenu opsega nasilja u porodici. Uticaj ovog nedostatka postao je očigledniji tokom pandemije, kada bi pristup pouzdanim podacima bio od suštinskog značaja.⁵³

Zabeležen je konstantan porast broja slučajeva nasilja u porodici prijavljenih Policiji Kosova tokom 2018. godine (porast od 20% u odnosu na 2017. godinu) i 2019. godine (porast za 25% u odnosu na 2018. godinu), i znatno manji porast od 8% tokom 2020. godine. Međutim, analiza po mesecima otkriva vrhunac od 40% porasta u prvom mesecu zatvaranja (mart 2020.), nakon čega sledi povećanje od 20% i 25% u mesecima aprilu i maju 2020. godine. Druga polovina godine, uz smanjenje ili samo neznatno povećanje broja prijavljenih slučajeva, rezultovala je ukupnim povećanjem od 8% za tu godinu.

EULEX je dalje razmotrio broj naloga za privremenu hitnu zaštitu koje je izdala PK i broj poziva primljenih na besplatnoj telefonskoj liniji za pomoć.⁵⁴ Tokom 2020. godine, PK je izdala 862 naloga za privremenu hitnu zaštitu u poređenju sa 798 izdatih u 2019. godini. Tokom 2019. godine, na telefonskoj liniji za pomoć primljeno je ukupno 795 poziva, a taj broj je u 2020. godini smanjen na 650 poziva.

EULEX je takođe primetio značajan porast slučajeva u kojima su pogođeni maloletnici tokom 2020. godine u poređenju sa prethodnom godinom. Međutim, nedostatak potpuno odvojenih podataka nije omogućio detaljniju procenu moguće veze između ovog povećanja broja i situacije povezane sa pandemijom. Ipak, bilo je moguće utvrditi da su, dok je 2019. godine u četiri od šest slučajeva ubistva u porodici suprug ubio svoju suprugu, 2020. godine, od 13 slučajeva ubistava, samo dva supruga izvršila ubistvo supruge, dok su u najvećem broju slučajeva počinioci bili mladi članovi porodice, a žrtve drugi članovi porodice.

52 Mësoni të gjitha vendimet për qarkullim, të cilat hyjnë në fuqi nesër - GazetaBlic.

53 Misija primećuje da je tokom ovog izveštajnog perioda Kancelarija nacionalnog koordinatora dalje integrisala napore da sve relevantne institucije sistematski unose podatke u bazu podataka, i da se uskoro očekuju pozitivni rezultati.

54 Direktna linija za žrtve nasilja: 0800 11112, besplatna i operativna 24/7.

Održavanje ročišta za određivanje mere pritvora je nastavljeno, iako je ovo pitanje bilo zabrinjavajuće na početku uvođenja mera zaštite od pandemije COVID-19, jer nije bilo jasno u kojoj meri će sudovi moći da sprovedu ročišta za određivanje mere pritvora i da li će pritvorni centri biti u mogućnosti da prime nove pritvorenike. Istovremeno, podaci dobijeni od tužilaštva i PK takođe ukazuju na to da su broj puštanja na slobodu u redovnim postupcima od strane tužilaštava i broj slučajeva u kojima PK nije izvršila nijedno hapšenje i dalje visoki (najmanje polovina slučajeva). S obzirom na to da se nisu mogle analizirati dodatne detaljnije informacije o razlozima zbog kojih su u pojedinim slučajevima izvršena hapšenja i izrečene mere bezbednosti, u ovoj fazi nije moguće pružiti sveobuhvatniju analizu trenda i razloga za broj puštanja na slobodu i kako ili da li je pandemija uopšte imala uticaja na to.

Kada su u pitanju slučajevi naloga za zaštitu koje su izdala odeljenja sudova za građansko pravo, podaci dobijeni od sudskih odeljenja za građansko pravo takođe pokazuju da su održana saslušanja i izdati nalozi za zaštitu. Međutim, broj slučajeva širom Kosova bio je relativno nizak. Misija nije mogla da pribavi podatke iz prethodne godine, pa stoga nije bila u poziciji da izvrši uporednu procenu i da ispita da li su mere zatvaranja zbog pandemije imale uticaja na zahteve za izdavanje naloga za zaštitu.

Vredi napomenuti da su institucije nastavile normalno da rade i pružaju usluge žrtvama čak i tokom pandemije. Važeće kosovske Standardne operativne procedure za zaštitu od nasilja u porodici, u kojima su utvrđene pravne uloge i odgovornosti svih institucija koje igraju ulogu u zaštiti od nasilja u porodici, mogle su biti važan faktor u tome i ukazuju na to koliko je važna međuinstitucionalna saradnja.

Pošto je svest javnosti o RZN, a posebno o nasilju u porodici porasla poslednjih godina, još uvek nije moguće utvrditi da li se porast slučajeva nasilja u porodici prijavljenih Policiji Kosova posebno odnosi na uslove pandemije ili odražava ključan razvoj u ovoj oblasti, te da žrtve manje oklevaju da prijave nasilje vlasti.

ULEX je pratio razvoj jednog hitnog prihvatilišta za žrtve nasilja u porodici, namenskog prostora u studentskom domu Univerziteta u Prištini, gde su navodne žrtve nasilja u porodici i rodno zasnovanog nasilja mogle da budu u karantinu pre odlaska u odgovarajuća prihvatilišta. Ministarstvo zdravlja je 24. aprila 2020. godine izdalo Informativni cirkular (09/2020), namenjen konkretno pitanju zaštite žrtava nasilja u porodici i rodno zasnovanog nasilja tokom pandemije COVID-19. Ovaj informativni cirkular nije pokrenut samo nakon što su neka prihvatilišta izrazila zabrinutost o mogućim infekcijama unutar prihvatilišta, već i nakon što su nevladine organizacije izrazile zabrinutost da su se žrtve osećale posebno neprijatno prilikom prijavljivanja slučajeva tokom pandemije. Međutim, na dan izdavanja Informativnog cirkulara, nevladine organizacije koje pružaju usluge žrtvama drugih zajednica izrazile su zabrinutost u vezi sa činjenicom da će režim obaveznog karantina u Prištini verovatno obeshrabriti kosovske Srkinje i žene iz drugih manjinskih zajednica da prijave nasilje, iz straha da će biti primorane da budu u karantinu van svoje zajednice. Nevladine organizacije su dalje tvrdile da je ovo predstavljalo potencijalnu povredu prava manjina. EULEX pozdravlja brzu reakciju Ministarstva zdravlja, koje je 14. maja

izdalo izmenjeni Cirkular, omogućavajući žrtvama nasilja u porodici iz nevećinskih zajednica da odluče da li žele da budu u karantinu u studentskom domu ili u izolaciji u „Ženskom inkluzivnom centru” u Novom Brdu (koji uglavnom pruža specifične usluge za žrtve nasilja u porodici iz zajednice kosovskih Srba i ispunjava kriterijume koje su postavile kosovske vlasti). Ovo je bio odličan primer efikasne međuinstitucionalne koordinacije i odgovora nadležnih institucija na potrebe žrtava iz različitih zajednica.

Preporuke:

- Pod nadzorom Nacionalnog koordinatora za nasilje u porodici, sudovi, tužilaštva i Kancelarije za zastupanje žrtava treba da unaprede efektivno korišćenje baze podataka o nasilju u porodici izrađene 2019. godine, unošenjem konsolidovanih podataka.
- Pod nadzorom Nacionalnog koordinatora za nasilje u porodici, pružaoci opštih i specijalizovanih usluga (PK, Kancelarija za zastupanje žrtava i nevladine organizacije) treba da povećaju doseg onlajn usluga dostupnih žrtvama, kao što je postojeća telefonska linija za pomoć.
- Pod nadzorom Nacionalnog koordinatora za nasilje u porodici, treba revidirati i dopuniti Standardne operativne procedure za nasilje u porodici, kako bi one bile u potpunosti u skladu sa zahtevima Istanbulske konvencije, posebno u oblasti prikupljanja podataka, koordiniranog pristupa i posebnih procedura u slučajevima maloletnika i mladih.

Aneks I

Spisak nadgledanih i navedenih predmeta

Nakon što je uspostavljen 2008. godine, EULEX je dobio izvršni mandat na polju pravosuđa, što je značilo da su EULEX-ovi međunarodni tužioci i sudije vodili istragu, krivično gonili i presuđivali u predmetima ratnih zločina, organizovanog kriminala, korupcije i drugih teških krivičnih dela. Od juna 2018. godine, EULEX više nema ovaj mandat i do decembra 2018. godine Misija je završila prenos relevantnih predmeta lokalnim policijskim, tužilačkim i pravosudnim organima. Predmeti pomenuti u ovom izveštaju, kojima se EULEX bavio tokom izvršnog mandata, nazivaju se bivšim EULEX-ovim predmetima.

Bivši EULEX-ovi predmeti⁵⁵

Predmet Gradski klub (P 100/2018-P 253/2016-PAKR 434/2018-PKR 191/2020)

Dana 21. jula 2017. godine, tužilaštvo je podiglo optužnicu protiv Granita Eljšanija (u pritvoru od oktobra 2016. godine) pred Osnovnim sudom u Peći. Optužen je da je u januaru 2010. godine u Gradskom klubu u Peći ubio jednu i povredio dve osobe, među kojima i stvarnu metu Valjdeta Keljmendija. Ovaj napad se smatrao povezanim s krvnom osvetom između porodica Eljšani i Keljmendi koja je trajala 15 godina i tokom koje je ubijeno više od dvadeset lica iz obe porodice. Dana 30. maja 2018. godine, Osnovni sud u Peći (P 253/2016) osudio je okrivljenog na ukupnu kaznu od 25 godina zatvora za teško ubistvo, pokušaj teškog ubistva, izazivanje opšte opasnosti i nezakonito posedovanje i upotrebu oružja. Okrivljeni se žalio na presudu i Apelacioni sud (PAKR 434/2018) je 16. oktobra 2018. godine poništio prvostepenu presudu. Ponovljeno suđenje započelo je u januaru 2019. Od tada je sud redovno održavao pretrese do uvođenje zatvaranja u vezi s COVID-om 19 sredinom marta 2020.

Krajem leta 2020. godine, sud je nastavio suđenje i održao nekoliko pretresa; izricanje presude bilo je zakazano za 21. septembar, ali je predsednik sudsog veća, umesto da to učini, ponovo otvorio glavni pretres, uz obrazloženje da nije iscrpljen dokazni postupak. Predsednik sudsog veća se penzionisao u oktobru 2020. godine, a zatim je Osnovni sud u Peći preneo predmet Osnovnom sudu u Đakovici, pošto Osnovni sud u Peći nije imao dovoljno sudija u Odeljenju za teška krivična dela. Predmet je morao ponovo da se pokrene u Osnovnom sudu u Đakovici u novembru 2020. godine. (PKR 191/2020). Od tada se pretresi održavaju redovno.

⁵⁵ Osim predmeta ratnih zločina, koji su obuhvaćeni u sledećem poglavlju.

Predmet Fadilj Šabani (PPS 89/2011 - PAKR 282/2018 - PKR 82/2019)

Tužilaštvo je 6. juna 2014. godine podiglo optužnicu protiv Fadilja Šabanija pred Osnovnim sudom u Prištini. Optužen je za krijumčarenje migranata.

Osnovni sud u Prištini ga je 19. marta 2018. proglasio krivim i osudio na uslovnu kaznu od dve godine zatvora i novčanu kaznu od 15.000 evra. Dana 10. avgusta 2018. godine, Apelacioni sud (PAKR 282/2018) je delimično usvojio žalbu branioca preinačivši novčanu kaznu na 8.000 evra, ali je zadržao uslovnu kaznu od dve godine zatvora.

U martu 2019. godine, Vrhovni sud Kosova doneo je odluku o usvajanju zahteva za zaštitu zakonitosti, koji je podneo branilac Fadilja Šabanija, poništio je prethodne presude Osnovnog suda u Prištini od 19. marta 2018. godine i Apelacionog suda od 10. avgusta 2018. godine i vratio predmet Osnovnom sudu u Prištini. U vreme pisanja izveštaja, ponovno suđenje u ovom predmetu tek treba da bude zakazano.

Predmeti Grande I (PKR 305/2016) i Grande II (PKR 254/19)

Dana 16. decembra 2016. godine, tužilaštvo je podiglo optužnicu protiv grupe od 20 okrivljenih (uključujući Uke Rugovu, sina bivšeg predsednika Rugove) pred Osnovnim sudom u Prištini. Okrivljeni su optuženi za organizaciju i učešće u kriminalnoj grupi, krijumčarenje migranata i neovlašćeno vlasništvo, kontrolu ili posedovanje oružja. U optužnici se navodi da su optuženi koristili sredstva prevare da bi iz ambasade Italije na Kosovu dobili šengenske vize za građane Kosova, čime su stekli značajnu materijalnu dobit za sebe.

Sudija je razdvojio slučaj, u julu 2019. godine, na dva odvojena predmeta, kako bi mogao upravljati njima. Grande I sada je uključivao pet okrivljenih, uključujući Uke Rugovu, dok je preostalih 15 okrivljenih bilo grupisano u Grande II. Sud je redovno održavao pretrese u predmetu u Grande I, sve do zatvaranja vezanog za COVID-19 sredinom marta 2020. Predmet Grande I je bio skoro pri kraju dokaznog postupka na glavnom pretresu pošto su saslušani svi svedoci (desetine njih). Grande II je napredovao razumnim tempom od januara 2020. godine do zatvaranja. Međutim, predmet je još uvek bio u ranoj fazi suđenja.

Oba predmeta je vodio isti predsednik sudskog veća, koji je degradiran iz Odeljenja za teške zločine u septembru 2020. godine, tako da su oba predmeta morala da se počnu iznova i raspoređeni su novom predsedniku sudskog veća. Grande I je ponovo počeo 16. aprila 2021. godine redovnim održavanjem pretresa.

Prvi pretres, zakazan u predmetu Grande II 6. maja 2021. godine, bio je neproduktivan i nije bilo daljih pretresa, jer sudija očekuje da će predmet biti prebačen u Posebno odeljenje Osnovnog suda u Prištini.

Predmet Hekler i Koh (PKR 23/15)

Tužilaštvo je 19. januara 2015. godine podiglo optužnicu protiv Armenda Seljimija i još četvorice okrivljenih za organizovani kriminal, neovlašćeno snabdevanje, transport, proizvodnju, razmenu ili prodaju oružja, prevaru i zloupotrebu službenog položaja ili ovlašćenja. Slučaj se odnosi na kupovinu oružja od stranih privatnih kompanija od strane Ministarstva unutrašnjih poslova (MUP) uz navodnu proneveru od 3 miliona evra. Osnovni sud u Prištini je 16. oktobra 2019. godine doneo odluku da odbaci optužnicu kao zakasnelu, dok je Vrhovni sud ranije odlučio da se krivični postupak pokrene. Tužilac je uložio žalbu na odluku Osnovnog suda, koju je Apelacioni sud prihvatio 21. januara 2020. godine. Apelacioni sud je odlučio da poništi presudu Osnovnog suda u Prištini i vrati predmet na ponovno razmatranje. Osnovni sud u Prištini je po drugi put doneo odluku o odbacivanju optužnice i obustavljanju postupka protiv okrivljenih. Specijalno tužilaštvo Kosova (STRK) uložilo je žalbu na ovu presudu, ali je Apelacioni sud odlučio da potvrdi prvostepenu presudu. Tužilaštvo je podnelo zahtev za zaštitu zakonitosti, koji je Vrhovni sud odbacio kao zakasneli dana 22. aprila 2021. godine.

Predmet Bekstvo iz bolnice (PKR 685/2016)

Dana 17. novembra 2016. godine, tužilaštvo je podiglo optužnicu pred Osnovnim sudom u Prištini protiv optuženih Emruša Tačija, Samija Luštakua i ostalih, koji su navodno bili deo veće grupe okrivljenih umešanih u bekstvo iz Univerzitetske bolnice u Prištini (UCCK) u maju 2014. godine. Optužnica je dvadeset četvoricu okrivljenih teretila da su navodno počinili niz različitih krivičnih dela kao što su „Bekstvo lica lišenih slobode“, „Omogućavanje bekstva lica lišenih slobode“, „Zloupotreba službenog položaja ili ovlašćenja“, „Nezakonito puštanje na slobodu. lica lišenih slobode“, „Pružanje pomoći počiniocima nakon izvršenja krivičnih dela“, „Falsifikovanje dokumenata“, „Ometanje službenog svedočenja ili postupka“, „Zastrašivanje tokom krivičnog postupka“ i „Učešće u organizovanoj kriminalnoj grupi“. Nakon nekoliko neuspelih pokušaja, prvi pretres je održan 6. decembra 2017. Tokom suđenja, krajem 2019. godine, okrivljena Mirvete Hasani, supruga Samija Ljuštakua, izjasnila se krivom za delo „Omogućavanje bekstva lica lišenih slobode u saizvršilaštvu“ i osuđena je na šest meseci zatvora, koji je potom preinačen u novčanu kaznu od 3.500 evra kao deo sporazuma o priznanju krivice. Dana 20. februara 2020, sud je, u nameri da ubrza postupak, odlučio da odvoji postupak protiv nekoliko optuženih u vezi sa tačkama zastrašivanja svedoka. Dana 14. aprila 2020. godine, Osnovni sud u Prištini je objavio presudu u ovom predmetu, oslobađajući Samija Ljuštakua i drugu dvojicu visokoprofiliranih optuženih u „slučaju Drenica“, Sahita Jašarija i Ismeta Hadžu, za bekstvo iz pritvora u Univerzitetskoj bolnici u Priština (UCCK) od 20. do 22. maja 2014. Oslobođeni su i zatvorski čuvari optuženi da su pomogli u njihovom bekstvu. Okrivljeni Sami Ljuštaku i još trojica optuženih, koji su bili zaposleni u zatvoru Dubrava, proglašeni su krivim i osuđeni za druga dva slučaja bekstva od 21. avgusta i 22. septembra 2015. Sami Ljuštaku je osuđen na novčanu kaznu od 12.000 evra, dok su zatvorski stražari kažnjeni sa po 1.000 evra.

Dana 30. oktobra 2020., Apelacioni sud je doneo odluku da je žalba STRK-a delimično osnovana i poslao slučaj dvojice okrivljenih, koji su bili oslobođeni u prvom stepenu, na ponovno suđenje Osnovnom sudu u Prištini. To su bili Emruš Tači, bivši direktor Pritvorskog centra u Prištini,

optužen za „zloupotrebu službenog položaja ili ovlašćenja“, i Nedžib Šatri, lekar u Pritvorskom centru u Dubravi, takođe optužen za „zloupotrebu službenog položaja ili ovlašćenja“ u vezi sa „Falsifikovanjem dokumenata i omogućavanje bekstva lica lišenih slobode“. Apelacioni sud je takođe delimično usvojio žalbu STRK u vezi sa kaznama trojici kazneno-popravnih službenika u Dubravi i preinačio ih na uslovne kazne od šest meseci zatvora, dok je Osnovni sud izrekao samo novčane kazne od 1.000 evra. Presudom Apelacionog suda je takođe potvrđena zakonska zastarelost krivičnih dela protiv trojice istaknutih optuženih Samija Ljuštakua, Sahita Jašarija i Ismeta Hadže, zbog bekstva iz pritvora u Univerzitetnoj bolnici u Prištini (UCCCK) od 20. do 22. maja 2014. godine. Ostatak prvostepene presude ostao je neizmenjen.

Dana 16. marta 2021. u Osnovnom sudu u Prištini održano je prvo ročište u ponovljenom suđenju Emrušu Tačiju i Nedžibu Šatriju i od tada se pretresi redovno održavaju. Postupci protiv osmorice okrivljenih u delu predmeta koji je odvojen u februaru 2020. godine još nije pokrenut. U ovom delu, koji se odnosi na zastrašivanje svedoka, optuženi visokog profila Sami Ljuštaku i Ismet Hadža terete se za „Ometanje dokaza ili službenog postupka“, „Zastrašivanje u toku krivičnog postupka“ i „Učešće ili organizovanje organizovane kriminalne grupe.“ Ovaj deo predmeta ostaje u mirovanju i ne treba očekivati nikakva ročišta u skorije vreme, s obzirom da je dodeljeni sudija izjavio da je trenutno pretrpan predmetima.

Predmet Zemljište 4 (PKR 130/2016)

Dana 3. marta 2016. godine, tužilaštvo je podiglo optužnicu pred Osnovnim sudom u Prištini protiv 24 osobe, uključujući nekoliko sudija. Slučaj se odnosi na nezakonito sticanje vlasništva nad velikom količinom zemljišta u društvenom vlasništvu. Optužbe su se odnosile na organizovani kriminal, pranje novca, donošenje nezakonitih sudskih odluka i zloupotreba službenog položaja u vezi sa preregistracijom zemljišta u društvenom vlasništvu. Sudija za prethodni postupak je već 27. novembra 2014. godine naložio privremeno oduzimanje zemljišnih parcela u vrednosti od otprilike 20 miliona evra. Dana 26. oktobra 2017. godine, održano je prvo preliminarno ročište, nakon čega su usledila još dva pretresa u aprilu i maju 2019. godine. Predmet je sada u fazi glavnog pretresa, međutim, do danas nije zakazano nijedno ročište. Nakon što je predsedavajući sudija prešao u Apelacioni sud krajem 2020. godine, predmet je morao biti ponovo dodeljen drugom sudiji. Novi predsedavajući sudija je zatražio od SSK da se predmet prebaci Posebnom odeljenju Osnovnog suda u Prištini.

Predmet Medikus (PKR 315/2018)

Dana 15. i 20. oktobra 2010. godine, tužilaštvo je podiglo dve optužnice pred Osnovnim sudom u Prištini (spojene u jedinstvenu u novembru 2010. godine) protiv sedam lica zbog trgovine ljudskim organima, organizovanog kriminala i drugih teških krivičnih dela. U optužnici se tvrdi da su se tokom 2008. godine na klinici Medikus dogodile desetine nelegalnih transplantacija bubrega. Glavni optuženi bili su urolog Ljutfi Derviši, koji je bio vlasnik klinike, i njegov sin Arban Derviši, koji je njome upravljao. Dana 29. aprila 2013. godine, Osnovni sud u Prištini (EULEX većinsko veće, odnosno većina sudija u tom veću bile su međunarodne sudije EULEX-a) proglasio je optužene krivim za trgovinu ljudima i organizovani kriminal i osudio Ljutfija

Dervišija na kaznu zatvora u trajanju od osam godina i Arbana Dervišija na sedam godina i tri meseca. Drugi okrivljeni u ovom predmetu, Sokolj Hajdini, glavni anesteziolog u klinici, osuđen je na zatvorsku kaznu u trajanju od tri godine. Dana 06. novembra 2015. godine, Apelacioni sud (EULEX većinsko veće) potvrdio je presudu.

Dana 8. marta 2016.godine, Arban Derviši i dana 5. aprila 2016.godine, Ljutfi Derviši podneli su zahteve za zaštitu zakonitosti protiv presude Apelacionog suda. Dana 7. marta 2016.godine, Sokolj Hajdini je takođe podneo žalbu na istu presudu Apelacionog suda. Dana 20. septembra 2016. godine, Vrhovni sud (EULEX većinsko veće) oslobodio je optuženog Sokolja Hajdinija za optužbe za organizovani kriminal i proglasio ga krivim za krivično delo teška telesna povreda. Dana 15. decembra 2016.godine, Vrhovni sud je sa većem koje je sada sastavljeno od većine lokalnih sudija, doneo odluku o zahtevima za zaštitu zakonitosti koje su podneli Arban i Ljutfi Derviši. Ovom odlukom, osuđujuće presude u vezi sa Ljutfijem i Arbanom Dervišijem i Sokoljom Hajdinijem su poništene i predmet je vraćen Osnovnom sudu na ponovno suđenje. Ostali optuženi su ranije bili ili oslobođeni ili su optužbe odbijene. Osnovni sud u Prištini je dana 11. januara 2017. godine odredio pritvor Ljutfiju Dervišiju i izdao međunarodnu poternicu protiv Arbana Dervišija, koji je bio na slobodi.

Dana 24. maja 2018.godine, Osnovni sud u Prištini (EULEX većinsko veće) proglasio je Ljutfija Dervišija krivim za trgovinu ljudima i organizovani kriminal i izrekao mu zatvorsku kaznu od sedam godina i šest meseci, novčanu kaznu od 8.000 evra i zabranu obavljanja profesije urologa u periodu od dve godine počev od dana izvršenja zatvorske kazne. Sokolj Hajdini proglašen je krivim za teške telesne povrede i osuđen na godinu dana zatvora.

Dana 6. novembra 2018.godine, Apelacioni sud, odlučujući o žalbama okrivljenih Ljutfija Dervišija i Sokolja Hajdinija protiv presude Osnovnog suda u Prištini od 24. maja 2018, poništio je presudu i opet poslao slučaj na ponovno suđenje. Presuda Sokolju Hajdiniju poništena je pošto je krivično delo u potpunosti zastarelo. Arban Derviši se vratio na Kosovo 2019. godine, a zauzvrat je međunarodna poternica za njim obustavljena.

Dana 20. januara 2020. godine, odložen je prvi pretres u drugom ponovljenom suđenju protiv optuženih Ljutfija i Arbana Dervišija. Pretres je zakazan za 2. mart 2020. godine, ali nije održan zbog ograničenja u vezi s pandemijom. Sledeći pretres održan je 27. oktobra 2020. godine, nakon čega je suđenje odloženo na neodređeno vreme kako bi se obezbedilo vreme za lociranje svedoka i od tada je u mirovanju.

Predmet Muhamet Kamberaj i Makfir Spahiu (PP 67/12 - P 38/12)

Dana 12. juna 2012. godine, tužilaštvo je podiglo optužnicu pred Osnovnim sudom u Mitrovici za „Neovlašćenu kupovinu, držanje, distribuciju i prodaju opasnih opojnih droga“ i „Upotrebu oružja“ protiv Muhameta Kamberaja i Makfira Spahiu. Sudija, koji vodi predmet od 2016. godine, nije zakazao nijedno ročište, a obrazloženje je veoma veliki broj nerešenih predmeta i dodatno njegova ocena da se predmet ne smatra prioritarnim. Sud je 29. septembra 2021. godine odbacio optužnicu protiv Muhameta Kamberaja, pošto je dobio zvaničnu smrtovnicu na njegovo ime. Preliminarni pretres u predmetu protiv preostalog okrivljenog Makfira Spahiu bio je zakazan za 29. oktobar 2021. godine, ali nije se mogao održati zbog hospitalizacije branioca.

Predmet Naser Keljmendi (PKR 32/2019)

Dana 4. jula 2014. godine, tužilaštvo je podiglo optužnicu pred Osnovnim sudom u Prištini protiv Nasera Keljmendija za “organizovani kriminal”, “teško ubistvo”, “neovlašćeno držanje, distribuciju ili prodaju opojnih droga” i “neovlašćenu proizvodnju i preradu opojnih droga”. Dana 1. Februara 2018.godine, sud je okrivljenog proglasio krivim za krivično delo “neovlašćeno držanje, distribuciju ili prodaju opojnih droga” i osudio ga na 6 godina zatvora i oslobodio ga svih ostalih optužbi. Obe strane su se žalile na presudu. Dana 2. avgusta 2018. godine, Apelacioni sud je poslao predmet na ponovno suđenje koje je bilo ograničeno na krivično delo “neovlašćeno držanje, distribuciju ili prodaju opojnih droga”, potvrdio oslobađajuću presudu Osnovnog suda po ostalim optužbama i naložio ukidanje pritvora Naseru Keljmendiju. Dana 6. novembra 2019, više od godinu dana nakon ove odluke Apelacionog suda, prvo ročište u ponovljenom postupku održano je drugim pretorsom 29. decembra 2019.godine. Od tada nije bilo pretresa. Glavni problem u vezi nastavka predmeta je nedostatak zvaničnog odgovora iz Bosne i Hercegovine o mogućnosti saslušanja zaštićenog svedoka. Ovo je jedan od predmeta za koji predsedavajući sudija smatra da treba da bude prebačen u Posebno odeljenje Osnovnog suda u Prištini.

Predmet Olimpija (PKR 236/2017)

Dana 21. jula 2017. godine, tužilaštvo je podiglo optužnicu pred Osnovnim sudom u Prištini protiv Aljbana Dezdarija (u pritvoru od 7. jula 2017.) i Bedrija Krasnićija (koji izdržava kaznu u drugom predmetu) optužujući ih za teško ubistvo. Oni su navodno učestvovali u ubistvu jednog UNMIK i jednog kosovskog policajca u martu 2004. godine u Podujevu sa ostala četiri počinioaca, uključujući svedoka Škumbina Mehmetija, koji je 9. novembra 2007. već osuđen na drugom suđenju za ovo ubistvo na 30 godina zatvora. Od aprila 2019. Godine, sud je redovno održavao pretrese do uvođenja zatvaranja u vezi sa COVID-om 19 sredinom marta 2020. Od tada je slučaj neaktivan. Predsedavajući sudija je otišao u penziju u maju 2021. i predmet je dodeljen drugom sudiji. Ovo je jedan od slučajeva za koji predsedavajući sudija smatra da bi trebalo da bude prebačen u Posebno odeljenje Osnovnog suda u Prištini.

Predmet Olympus I (PKR 610/2016), takođe poznat kao “predmet Zemljište”

Dana 24. oktobra 2016. godine, tužilaštvo je podiglo optužnicu pred Osnovnim sudom u Prištini protiv Azema Silje i ostalih. Radi se o 22 okrivljena (od kojih se 17 sudi jer su četvorica optuženih na slobodi, a jedan je u međuvremenu preminuo). Predmet se odnosi na nezakonito vlasništvo nad velikom količinom društvene imovine u periodu od 2006. godine do danas. Grupa je navodno uspela da registruje vlasništvo nad imovinom u njihovu korist koruptivnim radnjama koristeći lica na ključnim položajima u sudovima, katastarskoj kancelariji i Kosovskoj agenciji za privatizaciju. Procenjena ukupna tržišna vrednost imovine je preko 25 miliona evra. Dvoje okrivljenih je u pritvoru. Od novembra 2018. godine, Osnovni sud u Prištini redovno je održavao pretrese do sredine marta 2020. Godine, kada su uvedene mere u vezi sa COVID-om 19. Slučaj od tada miruje. Nakon što je predsedavajući sudija prešao u Apelacioni sud krajem 2020. godine, predmet je dodeljen novom predsedavajućem sudiji početkom 2021. godine i stoga će morati da se ponovo pokrene. I u ovom slučaju, (novi) predsedavajući sudija je tražio da se predmet prebaci u Posebno odeljenje Osnovnog suda u Prištini.

Predmet Olympus II (PKR 611/2016)

Dana 24. oktobra 2016. godine, tužilaštvo je podiglo dve optužnice pred Osnovnim sudom u Prištini u vezi sa slučajevima Olympus I i Olympus II u vezi s navodnom velikom organizovanom kriminalnom grupom koja je protivzakonito stekla vlasništvo nad velikom količinom društvene imovine u periodu od 2006. do 2016. Optužnice za predmet Olympus II protiv okrivljenih Bakija Abdulahua, Haljija Hisenija i ostalih 15 okrivljenih ograničene su na "pranje novca". Sud je dana 3. februara 2020. godine pokušao da održi prvi pretres, ali zakonski uslovi nisu bili ispunjeni zbog odsustva pet optuženih, od kojih jedan navodno živi u inostranstvu. Pretres koji je trebalo da se održi dana 17. marta 2020. je odložen zbog pandemije. Nakon dugog odlaganja, prvo ročište u ovom predmetu konačno je održano 31. maja 2021. U julu 2021. godine, nakon što je održano drugo ročište, nadležni sudija je odbacio optužnicu, nakon čega je dodeljeni tužilac uložio žalbu, a odluka na žalbu se očekuje.

Predmet Saljih Ćitaku i ostali (PKR 591/16)

Tužilaštvo je 15. septembra 2014. godine podiglo optužnicu u Osnovnom sudu u Prištini protiv Saljiha Ćitakua, Fatmira Kastratija, Ljuana Miftarija i Sahita Sadriua za „učešće ili organizovanje organizovane kriminalne grupe“ i „krijumčarenje migranata“. Osnovni sud je 15. oktobra 2015. osudio Saljiha Ćitakua, Fatmira Kastratija i Luana Miftarija na četiri godine zatvora i novčanu kaznu od po 1.000 evra, a Sahita Sadriua na tri godine zatvora i novčanu kaznu od 500 evra. Dana 9. septembra 2016. godine, Apelacioni sud je poništio prvostepenu odluku i predmet uputio na ponovno suđenje. Prvo ročište ponovnog suđenja održano je 12. jula 2017. godine, ali je odloženo na neodređeno vreme. Od tada predmet miruje zbog zaostalih predmeta dodeljenih sudiji koji je na kraju otišao u penziju u maju 2021. Novi sudija kojem je predmet dodeljen nedavno je podneo međunarodnu poternicu protiv trojice optuženih koji su u inostranstvu.

Predmet Tuareg (P 176/2015)

Dana 23. oktobra 2015. godine, tužilaštvo je podiglo optužnicu pred Osnovnim sudom u Mitrovici protiv trojice braće Aljberta, Mentora i Arianita Bekirija i Vesata Imerija, tereteći ih za utaju poreza u iznosu od oko 1,69 miliona evra. Između 2011. i 2012. godine, braća vlasnici preduzeća NTP Oil Kosova, navodno su Poreskoj upravi dostavili lažne podatke u vezi s prihodima koji su ostvareni njihovim poslovanjem kako bi delimično ili u potpunosti izbegli plaćanje poreza, naknada ili doprinosa predviđenih zakonom. U tom kontekstu, sva četvorica optuženih navodno su bila umešana u pranje novca. Ovaj slučaj je neaktivan od jula 2017. godine, nakon što je Osnovni sud odbio zahtev stranaka za odbacivanje optužnice. Predsedavajući sudija je otišao u penziju u maju 2021. godine i predmet je dodeljen drugom sudiji, koji od tada nije preduzeo nikakve radnje.

Bivši EULEX predmeti ratnih zločina

Predmet Darko Tasić (PKR 35/2018)

Dana 26. aprila 2018. godine, tužilaštvo je podiglo optužnicu protiv Darka Tasića pred Osnovnim sudom u Prizrenu. Optužbe se odnose na dva incidenta u martu 1999. godine, u kojima je optuženi navodno učestvovao u pljački, krađi i uništavanju imovine, teškim napadima i okrutnosti u jednom selu u opštini Prizren i dva dana kasnije počinio krivično delo skrnavljenje beživotnih tela. Optuženi je služio u jugoslovenskoj policiji i navodno je zločine počinio u saizvršilaštvu sa drugima.

Dana 22. juna 2020. godine, prvostepeni sud je objavio presudu i izrekao kaznu od 22 godine zatvora, koja premašuje maksimum propisan zakonom. Pismena presuda nije pružila potrebno obrazloženje za ovo prekoračenje. Okrivljeni se žalio na ovu presudu Apelacionom sudu. Apelacioni sud je 30. novembra 2020. objavio presudu, promenivši pravno obrazloženje presude i ublažavajući kaznu na 11 godina zatvora. Darko Tasić je podneo zahtev za zaštitu zakonitosti Vrhovnom sudu Kosova. Dana 5. maja 2021. Vrhovni sud je odlučio da je zahtev neosnovan i potvrdio je presudu Apelacionog suda u celini.

Predmet Drenica I (PKR 74/2018)

Dana 6. novembra 2013. godine, tužilaštvo je podiglo optužnicu pred Osnovnim sudom u Mitrovici protiv sedam optuženih koji su se teretili da su počinili ratni zločin protiv civilnog stanovništva u periodu od juna do septembra 1998. godine u vezi s pritvorskim centrom OVK-a Likovac u Srbici. Dana 27. maja 2015. godine, prvostepeni sud je oslobodio optužene Sabita Gecija, Ismeta Hadžu, Sahita Jašarija i Avnija Zabeljija što je Apelacioni sud potvrdio u drugom stepenu 15. Septembra 2016. godine. Sami Ljuštaku proglašen je krivim u prvostepenoj presudi za teško ubistvo i komandnu odgovornost za kršenje telesnog integriteta i zdravlja neidentifikovanog broja civila i žalio se na ovu presudu. Oslobođen je za optužbu za ubistvo u drugom stepenu pomenutom presudom Apelacionog suda od 15. septembra 2016. Kasnije je, zajedno sa Sullejmanom Seljimijem, takođe oslobođen po preostaloj tački "komandne odgovornosti" presudom Vrhovnog suda od 3. jula 2017. godine, nakon čega je pušten. Ta presuda Vrhovnog suda u predmetu Drenica I potvrdila je osuđujuću presudu Apelacionog suda od 15. septembra 2016. godine Jahiru Demaku (koji je u prvom stepenu oslobođen, ali ga je nakon žalbe tužilaštva Apelacioni sud proglasio krivim) i Sullejmanu Seljimiju "kršenje telesnog integriteta i zdravlja" neidentifikovanog muškarca sa područja Šipolja u Mitrovici višestrukim premlaćivanjem.

Dana 11. juna 2018. godine, Vrhovni sud je poslao predmet na ponovno suđenje Osnovnom sudu u Mitrovici (nakon što je presudom Ustavnog suda od 7. juna 2018. godine, ukinuta presuda Vrhovnog suda od 19. jula 2017. godine, u vezi sa predmetom Drenica II i poslao ga na ponovno razmatranje), obojica osuđenih optuženika oslobođeni su izdržavanja kazne. Međutim, i Jahir Demaku i Sullejman Seljimi ostali su u zatvoru na izdržavanju kazne izrečene u vezi sa presudom

Drenica II, sve dok nisu uslovno pušteni odlukama Veća za uslovno puštanje od 24. oktobra 2018. godine i 25. januara 2019. godine. Nakon otvaranja Posebnog odeljenja pri Osnovnom sudu u Prištini, Osnovni sud u Mitrovici poslao je predmet Posebnom odeljenju prištinskog Osnovnog suda, smatrajući da više nije u njegovoj nadležnosti. U aprilu 2019. godine, Posebno odeljenje vratilo je slučaj Osnovnom sudu u Mitrovici, uz argument da je Osnovni sud u Mitrovici već započeo presudu u ovom predmetu i da bi zbog toga trebalo da ga dovrši. Dana 6. novembra 2019. godine, imenovana su dva člana sudskog veća u Osnovnom sudu u Mitrovici, ali je prvi pretres zakazan za 26. decembar 2019. godine odložen za 25. mart 2020. godine na zahtev tužioca. Zbog ograničenja u vezi sa pandemijom, pretres nije održan 25. marta. Pretres zakazan za 7. decembar 2020. godine je takođe otkazan, jer je potvrđeno da je predsedavajući sudija inficiran COVID-om 19. Krajem aprila 2021. godine, sudija se penzionisao što je prouzrokovalo nova odlaganja. Ukratko, prošlo je tri i po godine bez ikakvog napretka otkad je Ustavni sud poslao predmet Osnovnom sudu u Mitrovici na ponovno suđenje juna 2018. godine.

Predmet Fahredin Gaši i ostali (PKR 143/15)

Dana 5. novembra 2010. godine, tužilstvo je pred tadašnjim Okružnim sudom u Prištini podiglo optužnicu protiv Fahredina Gašija zbog navodnog izvršenja krivičnog dela ratni zločin protiv civilnog stanovništva, a protiv Hisrija Game zbog pružanja pomoći počiniocima nakon izvršenja krivičnih dela. Sudija kome je dodeljen predmet je obavestio EULEX da je predmet stavljen na čekanje kao i ostali predmeti STRK-a, dok ne bude prenet u nadležnost Posebnog odeljenja. Međutim, to se nikada nije dogodilo, a predmet je ostao u Osnovnom sudu u Prištini. Do sada nije zakazan nijedan pretres, iako je EULEX preneo predmet u avgustu 2015. godine.

Predmeti koji nisu EULEX-ovi⁵⁶

Predmet Gani Rama i Palj Ljekaj (PKR 64/2018)

Dana 26. maja 2016. godine, tužilaštvo je podiglo optužnicu protiv Ganija Rame pred Osnovnim sudom u Đakovici. U svojstvu službenog lica opštine Đakovica tokom perioda 2008-2012, optuženi je navodno prekoračio svoja službena ovlašćenja u vezi sa subvencijama i nabavkama u svoju ili tuđu korist, čime je naneo štetu opštini budžet u ukupnom iznosu od 218.956,67 evra. Dana 13. februara 2017. godine, Osnovni sud je oslobodio optuženog na osnovu toga što nije bilo moguće dokazati da je počinio krivično delo za koje je optužen. Tužilaštvo se žalilo na ovu odluku i Apelacioni sud je vratio predmet na ponovno suđenje Osnovnom sudu. Dana 9. februara 2018. godine, Osnovni sud u Đakovici ponovo je oslobodio optuženog, po istim osnovama kao i u prvom suđenju. Tužilaštvo se ponovo žalilo i Apelacioni sud je dana 1. novembra 2018. godine, usvojio žalbu i vratio predmet Osnovnom sudu na drugo suđenje, obrazlažući da je prvostepeni sud svoju presudu u potpunosti zasnovao na mišljenju finansijskog veštaka, koji nije pružio jasno i konkretno mišljenje u vezi sa položajem i ovlašćenjima okrivljenog u vreme kada su počinjena navodna krivična dela.

Dana 7. novembra 2019. godine, započeto je drugo ponovno suđenje u Osnovnom sudu u Đakovici, nakon što je sud spojio predmet sa predmetom protiv bivšeg gradonačelnika Đakovice Palja Ljekaja i ostalih (PKR 16/2018), koji su takođe uglavnom optuženi za krivično delo zloupotreba službenog položaja ili ovlašćenja. Od početka ovog novog spojenog suđenja održani su redovni pretresi do uvođenja mera u vezi sa COVID-om 19 sredinom marta 2020. godine. Pretresi su ponovo počeli da se održavaju u leto 2020. godine, a dana 19. februara 2021. godine, sud je osudio Palja Ljekaja i Ismeta Isufija na kaznu zatvora od godinu dana i šest meseci uslovno svaki, dok je Gani Rama osuđen na kaznu zatvora od godinu dana uslovno. Velji Hajdraga je osuđen na kaznu zatvora od godinu dana i osam meseci uslovno kao i na novčanu kaznu od 8.000 evra. Zatvorske kazne neće biti služene ako oni ne počine neko drugo krivično delo tokom perioda provere od dve godine svaki. Palju Ljekaju, Ismetu Isufiju i Gani Rami se zabranjuje vršenje funkcija u javnoj upravi ili javnim službama tokom perioda od dve godine od dana kada presude postanu pravosnažne. Sva četvorica optuženih su u obavezi da zajedno nadoknade iznos od 69.786 evra opštini Đakovica u roku od godinu dana od dana kada presuda postane pravosnažna. I na kraju, sud je obavezao Velji Hajdragu da obešteti poreske organe u iznosu od 21.283 evra (neplaćeni porez) i dalje 3.435 evra (doprinosi za penzije). U međuvremenu su optuženi uložili žalbu na presudu i 23. avgusta 2021. godine, Apelacioni sud je odlučio da se održi novo ponovno suđenje za koje je prvi pretres bio zakazan za 27. oktobar, ali na kraju nije održan.

56 Pored predmeta ratnih zločina, pokrivenih u narednom odeljku.

Predmet Gnjilane autoput (PPS 34/2019)

Januara 2021. godine, tužilaštvo je podiglo optužnicu protiv četiri službenika Ministarstva za infrastrukturu pred Osnovnim sudom u Prištini zbog nedozvoljenih radnji u vezi sa procedurom za tender za izgradnju autoputa Priština-Gnjilane. Optuženi su Betim Rečica (bivši sekretar Ministarstva za infrastrukturu), Isa Beriša, Ljeonora Ljimoni i Mirdit Emini (službenici Ministarstva za infrastrukturu). Betim Rečica se tereti za više krivičnih dela, uključujući trgovinu uticajem, zloupotrebu službenog položaja ili ovlašćenja i pranje novca. Ostalo troje optuženih se terete za zloupotrebu službenog položaja ili ovlašćenja. Predmet se zasniva na istragama koje je vodila bivša radna grupa za borbu protiv korupcije (ACTF). U avgustu 2021. godine, Apelacioni sud je potvrdio optužnicu Posebnog odeljenja Osnovnog suda u Prištini, a početak glavnog pretresa zakazan je za 22. septembar. Pretres je odložen za 4. novembar, a zatim ponovo za januar 2022. godine.

Predmet Hidroelektrane (PS 17/2020)

Dana 10. aprila 2020. godine, tužilaštvo je podiglo optužnicu pred Osnovnim sudom u Prištini protiv 19 optuženih, među kojima je četvoro bivših ministara Besim Bekaj, Mimoza Kusari-Ljilja, Dardan Gaši i Nenad Rašić. Optuženi se terete za krivično delo zloupotreba službenog položaja ili ovlašćenja u vezi sa navodno protivpravnim prenosom, 2013. godine, četiri hidroelektrane sa Kosovske energetske korporacije (KEK) na Kosovsku elektrodistributivnu kompaniju (KEDS) kako bi ove hidroelektrane bile uključene u proces privatizacije KEDS-a turskom konzorcijumu Limak-Calik. Vrednost hidroelektrana procenjena je na 12 miliona evra. Predmet je otkrila radna grupa za borbu protiv korupcije (ACTF). Prvi pretres održan je 28. oktobra 2020. godine, a 4. marta 2021. godine, Apelacioni sud je odlučio da odbaci optužnicu protiv 13 optuženih. Glavni pretres protiv preostalih šest okrivljenih, uključujući četvoro bivših ministara, počeo je 1. jula 2021. godine, a ročišta su u toku.

Predmet Ministarstvo infrastrukture (PKR 16/18)

Dana 23. januara 2018. godine, tužilaštvo je pred Osnovnim sudom u Prištini podiglo optužnicu protiv dvojice službenika Ministarstva za infrastrukturu Dželjilja Bektešija i Besima Tahirija zbog zloupotrebe službenog položaja u vezi sa procedurama za tender za infrastrukturni projekat "proširenje nacionalnog puta N-9"m, vredan nešto manje od milion evra. Kao generalni sekretar u Ministarstvu za infrastrukturu, Bekteši je optužen da je ubedio službenika da falsifikuje evidenciju o datumima ponuda, kako bi favorizovao jednog od konkurenata odnosno kompaniju NTT "Salahu". U ovom slučaju optužen je i vlasnik kompanije Naim Salahu, ali je nakon sporazuma o priznanju krivice sa tužilaštvom osuđen na kaznu zatvora od šest meseci zamenjenu novčanom kaznom. Besim Tahiri je optužen da je u svojstvu vršioca dužnosti direktora odeljenja za nabavke u istom ministarstvu vršio uticaj na predsednicu tenderske komisije, kako bi ona promenila ocenu izveštaja o tenderu u korist Salahua. Pretresi su se redovno održavali i 6. avgusta 2021. godine, presuda je objavljena. Tahiri i Bekteši osuđeni su

na po tri godine zatvora i zabranjeno im je vršenje bilo kakve funkcije u javnoj upravi u periodu od dve godine nakon izdržane kazne zatvora. Pored toga, obojica su bili u obavezi da zajedno nadoknade Ministarstvu za infrastrukturu skoro 30.000 evra.

Predmet Ubistvo Olivera Ivanovića (PS 54/2019)

Dana 16. januara 2018. godine, lider Građanske inicijative "Srbija, demokratija, pravda" (GI SDP) Oliver Ivanović je ubijen ispred prostorija stranke u Mitrovici. Počinilac nije identifikovan. Dana 3. decembra 2019. godine, STRK-a je podiglo optužnicu protiv šest okrivljenih. U optužnici se navodi da su ubici pomagala trojica službenika kosovske policije Nedeljko Spasojević, Marko Rošić (obojica u pritvoru) i Silvana Arsović (u obavezi da se javlja policiji) i da su još dvojica pripadnika kosovske policije Dragiša Marković i Žarko Jovanović (obojica u obavezi da se javljaju policiji), manipulirali dokazima nakon ubistva. U optužnici se dodatno tvrdi da je otkrivena organizovana kriminalna mreža, koja je delovala od 2014. godine, a u kojoj su navodno bili i službenici kosovske policije Spasojević i Rosić, zajedno sa šestookrivljenim Radetom Basarom (u pritvoru). U aprilu 2021. godine, predsedavajući sudija je odbio zahteve za odbacivanjem optužnice i prigovore na dokaze nakon čega su okrivljeni uložili žalbu Apelacionom sudu. Dana 6. jula 2021. godine, Apelacioni sud je odbacio zahtev i glavni pretres je počeo, a ročišta su u toku.

Predmet Pronto (PKR 90/2018)

Dana 6. aprila 2018. godine, tužilaštvo je podiglo optužnicu pred Osnovnim sudom u Prištini pod optužbom za kršenje jednakog statusa građana i stanovnika Kosova protiv 11 okrivljenih uključujući neke visoke zvaničnike, kao što su bivši poslanici Skupštine Kosova Adem Grabovci i Zenun Pajaziti i bivši ministar Besim Beqaj. Prvi pretres je održan je dana 15. novembra 2018. godine. Dana 31. maja 2019. godine, Apelacioni sud je potvrdio optužnicu, nakon što su svi okrivljeni podneli žalbe. Poslednji pretres sa završnim rečima održan je dana 30. decembra 2019. godine i 3. januara 2020. godine, svi optuženi su oslobođeni, jer je sud smatrao da nije dokazano da su optuženi počinili dela za koja su optuženi. Marta meseca 2020. godine, tužilaštvo se žalilo na presudu, a 30. juna 2020. godine, Apelacioni sud je delimično izmenio prvostepenu: proglasio je krivim i Adema Grabovcija, bivšeg predsednika poslaničkog kluba DPK u skupštini i Iljhamija Gašija, bivšeg sekretara MUP-a i člana DPK po dve tačke optužnice za povredu ravnopravnog statusa građana i stanovnika Kosovo. Isto tako, Sadat Gaši tadašnji savetnik u MUP-u, proglašen je krivim po jednoj tački.

Jula meseca 2020. godine, tužilac STRK-a uložio je žalbu na odluku Apelacionog suda Vrhovnom sudu kao i okrivljeni. Nakon što je Apelacioni sud preinačio odluku sa oslobađajuće na krivicu po dve tačke, dana 29. septembra 2020. godine, Vrhovni sud je odbio kao neosnovane žalbe branilaca i tužioca i shodno tome potvrdio osuđujuću presudu Apelacionog suda od 30. juna 2020. godine. Apelacioni sud je osudio Adema Grabovcija i Iljhamija Gašija na ukupne kazne od godinu i dva meseca, odnosno godinu i četiri meseca zatvora. Sadat Gaši, tadašnji savetnik u MUP-u, proglašen je krivim po jednoj tački i osuđen na osam meseci zatvora. Svi su dobili

uslovne kazne. Pored toga, svima je zabranjeno da obavljaju funkcije u javnim upravama ili javnim službama i lišeni su prava da budu birani na period od dve godine nakon što istekne izrečena im uslovna kazna.

Dana 19. aprila 2021. godine, Vrhovni sud je uvažio zahteve optuženih za zaštitu zakonitosti, poništio obe presude i vratio predmet na ponovno odlučivanje u Apelacioni sud, uz obrazloženje da je Apelacioni sud učinio bitne povrede odredaba krivičnog postupka, koje je Apelacioni sud trebalo da reši. Dana 9. septembra 2021. godine, Apelacioni sud je doneo presudu delimično prihvatajući žalbu STRK-a. Sudsko veće je delimično preinačilo presudu samo u odnosu na optuženog Iljhamija Gašija i osudilo ga na uslovnu kaznu zatvora od godinu i četiri meseca za krivično delo "Povreda ravnopravnog položaja građana i stanovnika Kosova". U međuvremenu je žalba protiv Adema Grabovcija i Sadata Gašija odbijena kao neosnovana, čime je potvrđena prvostepena presuda kojom su 3. januara 2020. godine oslobođeni optužbi. Presudom Apelacionog suda Iljhami Gaši je osuđen i na zabranu vršenja funkcija u javnoj upravi ili javnoj službi za period od dve godine. Nakon toga je tužilaštvo podnelo žalbu Vrhovnom sudu.

Predmet Toljaj i ostali (PPS 33/2013 - PKR 382/2015)

Dana 6. jula 2015. godine, tužilaštvo je podiglo optužnicu pred Osnovnim sudom u Prištini protiv šestoro optuženih: Iljira Toljaja, Zenelja Kučija, Bekima Fuše, Valentine Hadžijaj-Pacoli, Florije Tahiri i Remzije Tači zbog zloupotrebe službenog položaja ili ovlašćenja i utaju poreza. To obuhvata optužbe da su zvaničnici u Ministarstvu zdravlja uzimali mito za dodelu zdravstvenih ugovora. Dana 6. juna 2018. godine, Osnovni sud u Prištini je oslobodio sve optužene. Nakon što je sud u presudi utvrdio da kod okrivljenih nije postojao direktan umišljaj, tužilaštvo je uložilo žalbu. Dana 20. septembra 2018. godine, slučaj je registrovan u Apelacionom sudu. Dana 13. decembra 2019. godine, Apelacioni sud je delimično usvojio žalbu tužilaštva. Apelacioni sud je proglasio optužene krivim za krivično delo "Zloupotreba službenog položaja ili ovlašćenja" u saizvršilaštvu i osudio Iljira Toljaja na tri godine, Bekima Fušu na dve godine i četiri meseca i Zenela Kučija na dve godine i osam meseci zatvora. Valentina Hadžijaj Pacoli, Remzije Tači i Florije Tahiri osuđene su na po šest meseci. Stranke su uložile žalbu Vrhovnom sudu koji je 21. avgusta 2020. godine vratio predmet Apelacionom sudu zbog bitnih povreda odredaba krivičnog postupka. Nakon odluke Vrhovnog suda, Apelacioni sud je dana 24. decembra 2020. godine odbacio žalbu tužilaštva i potvrdio oslobađajuću presudu za sve optužene u prvostepenom postupku.

Predmet Veterani (PKR 230/2018)

Septembra meseca 2018. godine, tužilaštvo je podiglo optužnicu pred Osnovnim sudom u Prištini protiv 12 lica u predmetu koji je u javnosti poznat kao "Veterani", pod optužbom za zloupotrebu službenog položaja ili ovlašćenja. Optuženi su bili Agim Čeku, Nuredin Ljuštaku, Sadik Haljitjaga, Škumbin Demaljaj, Čele Gaši, Šukri Buja, Ahmet Daku, Rustem Beriša, Faik Fazliju, Smajlj Eljezaj, Fadilj Šurdaj i Džavit Jašari. Oni su optuženi da su zloupotrebili svoj službeni položaj kao članovi državne komisije omogućivši da oko 20.000 osoba primaju boračke penzije na koje nisu imali prava, nanoseći štetu kosovskom budžetu u iznosu od preko 68 miliona evra. Glavni pretres je odložen zbog pandemije. Dana 19. januara 2021. godine, Osnovni sud je objavio presudu oslobodivši optužbi svih 12 okrivljenih. Tužilaštvo je uložilo žalbu Apelacionom sudu na čiju se odluku još uvek čeka.

Predmeti ratnih zločina koji nisu EULEX-ovi

Predmet Goran Stanišić (PPS 14/2018)

Dana 6. februara 2020. godine, tužilaštvo podiglo optužnicu pred Osnovnim sudom u Prištini protiv Gorana Stanišića kojom se tereti za ratne zločine počinjene protiv civilnog stanovništva tokom rata na Kosovu. U aprilu 1999. godine, optuženi je navodno učestvovao u napadu širokih razmera srpskih policijskih, vojnih i paravojnih snaga na dva sela u opštini Lipljan i učestvovao u deportaciji i ubijanju civila.

Zbog zatvaranja i pandemije u martu 2020. i naknadnog odlaganja sudskog postupka, glavni pretres je počeo nekoliko meseci kasnije i obavljen je blagovremeno. Do kratkog kašnjenja je došlo u periodu od aprila 2021. godine do maja 2021. godine zbog nesposobnosti administracije Osnovnog suda u Prištini da braniocu obezbedi prevod zapisnika sa pretresa na srpski jezik. Moguće je da je to bilo povezano sa činjenicom da se u istom periodu vodio i predmet "Zoran Vukotić IV". Dana 27. maja 2021. godine nastavljen je glavni pretres saslušanjem svedoka. Dana 30. oktobra 2021. godine stranke su dale završne reči, a 5. oktobra 2021. godine, Osnovni sud u Prištini je objavio presudu. Goran Stanišić je oglašen krivim i osuđen na 20 godina zatvora.

Predmet Nenad Arsić (PPS 01/2016)

Decembra 2019. godine, tužilaštvo je podiglo optužnicu pred Osnovnim sudom u Prištini protiv Nenada Arsića kojom se tereti da je počinio ratni zločin protiv civilnog stanovništva dok je bio pripadnik srpske policije tokom rata na Kosovu. Navodi se da je okrivljeni 21. maja 1999. godine učestvovao u akciji protiv civila, namerno se ponašao nehumano i povredio fizički i psihički integritet i dobrobit Jakupa i Skendera Šalje tako što ih je dugo vremena tukao teškim oruđem i naneo im teške telesne povrede, vređajući i ponižavajući Jakupa Šalju i podvrgavajući ga nehumanom postupanju. Osnovni sud u Prištini je potvrdio optužnicu i prvostepeno suđenje je trajalo tokom 2020. godine. Dana 24. decembra 2020. godine, Posebno odeljenje pri Osnovnom sudu u Prištini je objavilo presudu po kojoj je Nenad Arsić proglašen krivim jer je uzeo učešće u akciji protiv civila kosovskih Albanaca dana 21. maja 1999. godine, nehumano postupajući prema njima i narušavajući njihov fizički i psihički integritet. Osnovni sud u Prištini izrekao je kaznu od šest godina zatvora. Okrivljeni je uložio žalbu, ali je presuda potvrđena od strane Apelacionog suda dana 12. maja 2021. godine. Nakon toga okrivljeni je podneo zahtev za zaštitu zakonitosti Vrhovnom sudu koji je odbačen 20. oktobra.

Predmet Remzi Šalja (P 181/2016), poznat i kao “Predmet Crvena jabuka”

Oktobra meseca 2016. godine, tužilaštvo je podiglo optužnicu pred Osnovnim sudom u Prizrenu protiv Remzija Šalje zbog ratnog zločina protiv civilnog stanovništva. Optuženi je bio član OVK-a i navodno je, zajedno sa još 5-6 neidentifikovanih pripadnika OVK-a, kidnapovao i ubio Hadži Pertešija 26. juna 1998. godine. Dana 3. jula 2019. godine, sud je okrivljenog proglasio krivim za krivično delo ratni zločin protiv civilnog stanovništva i osudio na 14 godina zatvora. Protiv ove presude optuženi se žalio Apelacionom sudu. Dana 26. novembra 2019. godine, Apelacioni sud je delimično usvojio žalbu i preinačio prvostepenu presudu i osudio okrivljenog na 10 godina zatvora zbog počinjenog ratnog zločina protiv civilnog stanovništva. Drugi deo presude ostao je nepromenjen, dok je žalba oštećenog odbijena kao neosnovana. Branilac okrivljenog je podneo je zahtev za zaštitu zakonitosti protiv ove presude na osnovu kršenja krivičnog zakona i bitnih povreda odredaba krivičnog postupka. Dana 2. marta 2020. godine, Vrhovni sud je razmotrio zahtev i poništio obe presude i vratio slučaj na ponovno suđenje u Osnovni sud u Prizrenu, gde je suđenje trenutno u toku.

Predmet Zlatan Krstić/Destan Šabanaj (PPS 17/2019)

Decembra meseca 2019. godine, tužilaštvo je podiglo optužnicu pred Osnovnim sudom u Prištini protiv Zlatana Krstića i Destana Šabanaja, obojice pripadnika srpske policije tokom rata na Kosovu po više tačaka. Zlatan Krstić optužen je za kršenje pravila međunarodnog humanitarnog prava (Ženevska konvencija). Tvrdilo se da je 26. marta 1999. godine u selu u opštini Uroševac, svesno i sa namerom, delujući u skladu sa planom i naredbama svojih pretpostavljenih, direktno učestvovao u napadu na civilno stanovništvo. Okrivljeni je navodno učestvovao u teškom zlostavljanju članova porodice Nuha, silom ih udaljio iz kuće, nečovečno postupao, učestvovao u nezakonitom i namernom uništavanju imovine porodice, iseljenju 15 članova porodice i u uzimanju četiri osobe kao talaca i značajno je doprineo njihovom okrutnom postupanju, maltretiranju, mučenju, sakaćenju i na kraju ubijanju. Destan Šabanaj optužen je za kršenje pravila međunarodnog humanitarnog prava protiv civila. Dana 1. aprila 1999. godine, on je navodno naredio da se tela žrtava rata sahranjuju bez dostojanstva i kršeći ratna pravila naređujući drugim pripadnicima policije da tela premeste iz prištinske mrtvačnice i prebace ih u neobeleženu masovnu grobnicu.

Glavni pretres je održan tokom čitave 2020. godine kao i početkom 2021. Dana 23. marta 2021. godine, posebno odeljenje pri Osnovnom sudu u Prištini objavilo je presudu. Obojica optuženih proglašeni su krivim po optužnici. Zlatan Krstić je osuđen na 14 godina i šest meseci zatvora, a Destan Šabanaj na sedam godina zatvora. Obojica su se žalili Apelacionom sudu. Dana 2. decembra 2021. godine, Apelacioni sud je potvrdio presudu Osnovnog suda.

Predmet Zoran Đokić (PPS 23/2018)

Dana 31. maja 2019. godine, tužilaštvo je podiglo optužnicu za ratne zločine protiv Zorana Đokića pred Posebnim odeljenjem Osnovnog suda u Prištini. Navodi se da je 28. marta 1999. godine u Peći, delujući zajedno sa organizovanom kriminalnom grupom srpske nacionalnosti, u policijskoj, paravojnoj i vojnoj uniformi, u cilju nanošenja velike patnje, narušio telesni integritet ili zdravlje građana kosovskih Albanaca i primenio mere zastrašivanja ugroženog civilnog stanovništva pljačkanjem, ubijanjem i proterivanjem nezaštićenog civilnog stanovništva koje nije direktno uključeno u sukob. Ovom prilikom je navodno ulazio u kuće civila kosovskih Albanaca, terao ih da sa porodicama napuste grad, nanosio im psihičke patnje, oduzimao novac i dragocenosti i fizički i psihički ih maltretirao.

Glavni pretres je počeo 4. decembra 2019. godine i završio se, nakon nekih odlaganja vezanih sa pandemijom, 4. februara 2021. godine završnim rečima stranaka. Dana 11. februara 2021. godine, Osnovni sud u Prištini je objavio presudu. Zoran Đokić je proglašen krivim i osuđen na kaznu zatvora u trajanju od 12 godina zbog izvršenja krivičnog dela ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142. u vezi sa članom 22. KZ SFRJ, u vezi sa čl. 3 Ženevskih konvencija od 12. avgusta 1949. i članom 4. Protokola 2 od 8. juna 1977. Aneks Ženevskih konvencija. Okrivljeni je uložio žalbu na ovu odluku i 12. oktobra 2021. godine, Apelacioni sud je održao otvorenu raspravu, ali na odluku se još uvek čeka.

Predmet Zoran Vukotić IV (PPS 09/2018)

Dana 6. marta 2020. Godine, tužilaštvo je podiglo optužnicu za ratni zločin protiv Zorana Vukotića pred Specijalnim odeljenjem Osnovnog suda u Prištini. Navodi se da je 22. maja 1999. godine kao pripadnik srpske policije učestvovao u sistematskom napadu širih razmera vojnih, policijskih i paravojnih srpskih snaga na civilno stanovništvo kosovske Albanace u opštini Vučitrn, kao i u proterivanju civilnog stanovništva kosovskih Albanaca, pri čemu je navodno izvršio fizičko, psihičko i seksualno nasilje nad jednom kosovskom Albankom. Vukotić je izručen iz Crne Gore u novembru 2016. godine i izdržava kaznu nakon što je osuđen u predmetu „Vukotić I“. Dodatno je uključen u nekoliko drugih predmeta koji su u različitim fazama postupka u Osnovnom sudu u Mitrovici (ponovljeno suđenje deo „Vukotić I“ i „Vukotić II“ i suđenje „Vukotić III“). Glavni pretres je počeo 15. juna 2020. godine, a uprkos kašnjenjima zbog potrebe prevođenja brojnih dokumenata, ročišta se održavaju redovno. Dana 5. jula 2021. godine, Vukotić je proglašen krivim po optužnici i osuđen na deset godina zatvora.

 www.eulex-kosovo.eu

 [@eulex.kosovo](https://www.facebook.com/eulex.kosovo)

 [@eulexkosovo](https://twitter.com/eulexkosovo)

 [eulexkosovo](https://www.youtube.com/eulexkosovo)